

373

S-70

MAR 20 1933

Հ. Ս. Խ. Հ. ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՍԵԿՏՈՐ

138

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ

(ՔԱՂԱՔԻ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԻ)

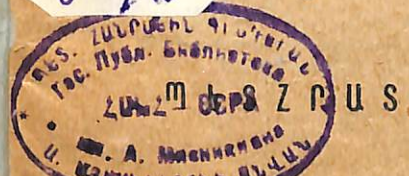
Ծ Ր Ա Ք Ր Ե Ր

V — X-րդ ԽՈՒՄԲ

ՊՐԱԿ V

1. ՀԱՅՈՑ ԼԵՋՈՒ
2. ՀԱՅՈՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
3. ՌՈՒՍԱՅ ԼԵՋՈՒ
4. ՌՈՒՍԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
5. ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԼԵՋՈՒ
6. ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆ ԼԵՋՈՒ

373
Մ-73 48

1933

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

01 JUL 2013

51. 443

373
5-73

Մրագրերը մեակված են Լուսժողովուրդի
ժրագրա-մեքողական գիտա-հետազոտական
կայանի լեզվի լեզվ գրուկանություն սեկտորի
կողմից:

Հ Ա Յ Ո Ց Լ Ե Չ Ո Ւ

Բ Ա Յ Ա Տ Ր Ա Կ Ա Ն

Միջնակարգ դպրոցի լեզվի ծրագիրը տարրական դպրոցի ծրագրի ան-
միջական շարունակությունն է կազմում: 5-րդ խմբից սկսած՝ լեզվի ուսուց-
ման տեման ավելի ուժեղ պիտի լինի. իսկ պահանջներն — ավելի խիստ:
5-րդ խմբից սկսած՝ բանավոր և գրավոր խոսքի ուսուցումը գրված է միա-
սին այն պատճառով, վոր այստեղ միևնույն նյութը կարող է ծառայել թե
բանավոր և թե գրավոր խոսքի ուսուցման միջոց: Միջնակարգ դպրոցի
խմբերում գրավորները շատ ավելի ինքնուրույն պիտի կատարվեն, քան
ցածր խմբերում. այստեղ պետք է առանձին ուղղորդություն նվիրել մաքուր
և բարբառային ձևերից զերծ գրական լեզվով ստեղծագործական շարադրու-
թյուններին և բաղաձայնների ուղղագրություն: 5-րդ խմբում անցնում են
ձևաբանությունը, 6-րդ խմբում՝ շարահյուսությունը, 7-րդ խմբում՝ վոճա-
բանությունը, այլև ամփոփում են վողջ քերականության դասընթացը: Այս
վերջին խմբում համառ ու տևական աշխատանքի միջոցով քերականական
ամբողջ գիտությունը վերջնականապես պետք է չուրացվի, պետք է մեծ
չափով զարգանան քերականագիտական ունակությունները՝ ձիշտ խնդրա-
նություն, կետադրություն, ընդարձակ և բարդ նախադասություններ կազ-
մել և ոգտագործել, հորիմների գործածություն, ժամանակի ճիշտ կիրառում,
քերականության հետ կապված ուղղագրություն, շարադրական գիտության
կիրառություն և այլն: 7-րդ խմբում սկսվում են լեզվի տեսության տար-
րերը և ավարտվում 8-րդ խմբում: 8-րդ խմբից գրականության պատմու-
թյան կապակցությամբ հաղորդվում են հայոց լեզվի պատմության տար-
րական գիտելիքներ՝ գրաբար լեզուն կապելով գրաբարյան շրջանի գրակա-
նության ծանոթության հետ, միջին հազրենը՝ միջնադարյան տարերգու-
թյան և բուրժուա-դեմոկրատական հայերենը՝ հայոց նոր գրականության
պատմության հետ: Հայերենի առանձին լեզուների (գրաբար, միջին հազ-
րեն, աշխարհաբար) նմուշների ոգնություն պետք է ցույց տալ նրանց վո-
րական տարբերությունները: 9-րդ խմբում բարբառներով գրված յերկե-
րի կապակցությամբ պետք է ծանոթացնել հայերենի բարբառագիտության,
ամենատարրական ձևով, և ապա լեզվի պատմությունն ավարտել լեզվաշի-
նարարական նոր խնդիրների մասին ծանոթություն տալով: Լեզվի ուսուց-
ման գործը չպետք է աչքաթող անել մինչև միջնակարգ դպրոցի վերջին
խումբը ներառյալ: Գրականության պատմության ավանդումը նախատեսում
է թե բանավոր, թե գրավոր խոսքի գործադրություն, ուստի դասավանդ-
ման ընթացքում միշտ պետք է պահանջկոտ լինել լեզվի նկատմամբ և
աչալուրջ հետեւել լեզվի գիտության պահաս մնացած կողմերը լրացնելուն:

837
ԿԵՑ
38

Պատ. խմբագիր՝ Ա. Ղաբիրյան
Տեխ. խմբագիր՝ Գ. Ջենյան
Սրբադրիչ՝ Վ. Տերոյան

Այս ծրագրի սխտեմատիկ կիրառման արդյունքը պետք է լինի այն, վոր տասնամյակն ավարտողը կատարելապես տիրապետի հայերենին՝ անսխալ գրի և խոսի, գիտենա հայոց լեզվի քերականութունը, տարրական կերպով լեզվի պատմութունը և տարրական գիտելիքներ ձեռք բերի լեզվի տեսութունից:

5-րդ ԽՈՒՄԲ

1. Բանավոր լեզվի գրավոր խոսքի զարգացումը. — Հոգվածի հասարակագիտական և գրական-գեղարվեստական բանավոր վերլուծութուն. պարզ կոնսպեկտի սզնությամբ գեղուցում. տեղեկատու գեղուցում. գեղարվեստական արտասանութուն չերեկույթներին և հանգեսներին:

Հոգվածի շարադրական վերլուծութուն. պարզ պլան. կոնսպեկտ կամ համառոտադրութուն. ցիտատ, քաղվածք, պլակատ նախորոք մշակված պլանի սզնությամբ պարզ թեմայի մասին շարադրութուն. պատի թերթի համար հոդված. մշակված պլանով ազատ շարադրութուն. ինքնակենսագրութուն, պարզ բնութագրութուն. գործնական գրութուններ (նամակ, դիմում, տեղեկանք, լրագորագիր, արձանագրութուն, պայմանագիր և այլն):

2. Ընթերցանություն, գրելով լեզվի լրագրով աշխատանք. — Գրքի արտաքինի հետ ծանոթութուն. (անուն, հեղինակ, հրատարակութուն, հրատարակչութուն, տեղ, տարեթիվ, տիրաժ, առաջաբան, ցանկ, բաժին, գլուխ և այլն): Ծանոթութուն դարձողական գրադարանի կոնսնագրությանը, գրադարանից գիրք ստանալու կարգին, գրացուցակի հիմնական բաժիններին. կարողանա ոգավել բացատրական բառարաններով և գրացուցակով:

Ծանոթութուն լրագրի բաժիններին, վորոշ թեմայի շուրջը լրագրային նյութեր հավաքել և դասավորել:

Սահուն և գիտակցական ընթերցանութուն. լուս ընթերցանութուն կապված գրքով աշխատելու հետ (պլան և կոնսպեկտ կազմել, ցիտատ և այլն): Բարձրաձայն և բացատրական ընթերցանութուն աղումըներում. խրճիթ-ընթերցարաններում և այլն: Տնային ընթերցանութուն ուսուցչի ցուցմունքով:

Քերականություն. — Գաղափար խոսքի մասերի մասին. գոյական անուն, նրա տեսակները, հայերենի յոթ հորիզները (ուղ., սեռ., սր., հայց., բացառ., գործ., ներգ.):

Ուղիղ խնդիր և հայցական հորով (գործողության առարկայի գաղափարի կապակցությամբ). հորովման ի, ու, ան, յան, վա, ոջ, որ, ց ձևերը. տարրական գաղափար գրաբարից վերցված շատ գործածական հորովական ձևերի մասին (սիրո, գստեր, պարսից, հայոց և այլն):

Մակերայներ և սրանց տարբերութունը անականներից:

Բայ. գաղափար դերբայի մասին. անորոշ անկատար, ապառնի, վաղակատար, հարակատար և չենթակայական դերբայներ:

Ոժանդակ բայն անկատար ներկա և անցյալ ժամանակներով խոնարհելը. սահմանական լեզանակի բոլոր ժամանակները. ըղձական, չենթադրական և հարկադրական լեզանակներ:

Պատճառական բայերն ու նրանց խոնարհումը:
Կրավորական բայերի խոնարհումը:
Թվական անուն (քանակական և դասական). թվականների ուղղագրութունը (բորդ և երորդ անունները, քանակական թվականները տասներով գրելու կանոնները):

Գերանուններ (անձնական, ստացական, ցուցական, փոխադարձ, հարցական, հարբերական և անորոշ) և սրանց հորովումը:

Վորոշիչ, ստացական, ցուցական և դիմորոշ հոդեր:

Կապեր. նախադրութուններ (առանց, դեպի և այլն) և հետագրութուններ (մասին, համար և այլն), սրանց խնդրառութուններ:

Շարկապ (համադասական և ստորադասական):

Ձայնարկութուն:

Խոսքի մասերի փոխադարձ փոխանցումները (գոյականի վերածումն անականի և ընդհակառակը. բայի վերածումը գոյականի, անականի և այլն):

Հնչյունափոխության բոլոր դեպքերը (հնչյունափոխութունը վորպես շեշտի փոփոխության հետևանք):

Ք-ի և Կ-ի ուղղագրութունը բառավերջում. բառակազմության ավելի բարդ ձևերը (նաև յեմք, մակ, սրամ, բաղ և այլ նախածանցներով անանցավոր բառեր):

Վողջ ձևարանության ամփոփում:

Գրական-գեղարվեստական նյութերի քերականական վերլուծութուն:

6-րդ ԽՈՒՄԲ

1. Բանավոր լեզվի գրավոր խոսքի զարգացումը. — Բանավոր գեղուցում թեզերով:

Կազմել շարադրության մանրամասն նախագիծ (նախաբանով և վերջաբանով):

Կազմել բարդ կոնսպեկտ:

Համեմատական բնութագրում. չերկի գրական-գեղարվեստական պարզ քննադատական վերլուծութուն:

Խորացնել գրության գործնական ձևերի վարժութունները և սովորել նոր ձևեր՝ կոչ, աղտ և այլն: Ինքնուրույն գրավոր աշխատանքներ (նկարագրութուններ, տպավորութուններ կարգացած գրքերից և այլն):

Կազմել բարդ արձանագրութուններ:

2. Ընթերցանություն, գրելով լեզվի լրագրով աշխատանք. — Հավաքած լրագրային նյութերի սխտեմավորում և ոգաագործում լեզվիների ու գեղուցումների ժամանակ:

Ցիտատներ հավաքել սահմանված թեմայի համար:

Թղթակցութուններ «Պիտներ Կանչ» և այլ թերթերին:

Դասագրքի հոգվածներին գեղարվեստական ընթերցանութուն և վերլուծութուն. մեծ չափածո գրվածքների արտասանութուն:

Տնային ընթերցանութուն՝ վորոշ թեմաներով:

3. Քերականություն. — Խոսքը մասնորոշության կոնկրետ գրականում և բառերով: Նախադասութունը խոսքի քերականորեն ձևավորված կոնկրետ միավորն է:

Շարահյուսութիւնը վորպես նախադասութիւններ կառուցվածքի և կապակցութեան ուսմունք, լինելական և ստորոգյալը վորպես նախադասութեան գլխավոր անդամներ (բեկոններ), վորոնց շուրջը համախմբվում են նախադասութեան մյուս անդամները. լինելական լրացնող (կոնկրետացնող) անդամները (վորոշիչ, բացահայտիչ և հատկացուցիչ). հորիզոնները. ստորոգյալ և մյուս անդամները լրացնող (կոնկրետացնող) անդամները (պարագաներ, խնդիրներ՝ ուղիղ և վոչ ուղիղ). խնդրի հորիզոնները. բայերի սեռը (չեզոք, ներգործական, կրավորական և կրավորակերպ), պատճառական բայեր, ստորոգյալի անմիջական լրացումը հայցական հորիզով (ուղիղ խնդիր). նախադասութիւններ և հետադասութիւններ, սրանց հորիզական խնդրատեսակներ:

Նախադասութեան տիպերը (պարզ, ընդարձակ, միավորյալ և բարդ). պարզ նախադասութիւն՝ բաղկացած լինելակալից և ստորոգյալից. ընդարձակ նախադասութիւն՝ բաղկացած յինելակալից, ստորոգյալից և սրանց լրացումներից. բարդ նախադասութեան անդամներից մեկը կամ մի քանիսն արտահայտվում կամ լրացվում են պոսիտիւն (չերկրորդական) նախադասութեամբ: Միավորյալ նախադասութիւնը կազմված է մի լինելակալից և մի քանի ստորոգյալից կամ մի ստորոգյալից և մի քանի լինելակալներից, միավորում է մի քանի նախադասութիւն (որինակ՝ 1) նախադասը, քարտուղարը և հաշվապահը պարզեւտրվեցին. 2) նախադասը ներս մտավ, նստեց տեղը և ժողովը բացեց): Բարդ և միավորյալ նախադասութիւնները կարող են վերածվել համապատասխան քանակով պարզ նախադասութիւնների (նախադասը պարզեւտրվեց, քարտուղարը պարզեւտրվեց, հաշվապահը պարզեւտրվեց. նախադասը ներս մտավ, նախադասն իր տեղը զբաղեց, նախադասը ժողովը բաց արեց): Իրտեղ տալ վոճային (և իմաստի) տարբերութիւնն աչքպիսի դեպքերում:

Նախադասութիւնների համադասական կապակցութիւնը, համադաս և համաստորադաս նախադասութիւններ («հարվածայինը պարզեւտրվում է, հերոսը գնահատվում է, գործալիքը պատժվում է»): պարզեւտրվում դ նա, ով հարվածային է, ով արդարացնում է իր կոչումը և գերակատարում է պլանը ըստ ցուցանիշներիով). շաղկապների գործածութիւնը համադաս նախադասութիւնների միջև:

Նախադասութիւնների ստորադասական կապակցութիւնը. գլխավոր և չերկրորդական նախադասութիւն. առաջադաս, միջադաս և վերջադաս չերկրորդական նախադասութիւն, հարաբերական գերանունների գործածութիւնը («ով հարվածային էր, նա պարզեւտրվեց»): «նա, ով հարվածային էր, պարզեւտրվեց. «պարզեւտրվեց նա, ով հարվածային էր»):

Միջանկյալ բառեր և նախադասութիւններ (Շնախադասն, այն, պարզեւտրվեց», «հարվածայինն, ինարկէ, պիտի գնահատվի», «Արամը, ասում են, չի արդարացնում իր կոչումը»):

Անենթակա նախադասութիւններ. բայի անորոշ չեղանակով կազմված անստորոգյալ և անդեմ նախադասութիւններ, սրանց գերը և տեղը («ցուրտ է», «մթնեց», «բարձրացնել գործարանի արտադրողականութիւնը», «վերջ տալ թափթիվածութեանը», «առաջ, դեպի նորանոր նվաճումներ», «մահ պալատներին, խաղաղութիւնն խրճիթներին»):

Տրամաբանական շեշտը նախադասութեան մեջ և նրա դերը («կողմըն-

տեսութեան նախադասը պարզեւտրվեց», «կողմնատեսութեան նախադասը պարզեւտրվեց», «կողմնատեսութեան նախադասը պարզեւտրվեց»):

Կեսադրուրյուն. — Առուպանութեան, արոնութեան ու բացահայտութեան նշանները և նրանց գործածութեան բոլոր կանոնները:

Գեղարվեստական յերկից և հոգվածից վերցրած լեզվական նյութերի քերականական վերլուծութիւն:

7-րդ ԽՈՒՄԲ

1. Բանավոր լեզվ գրավոր խոսքի զարգացում. — Նախապատրաստված չելուծիներ՝ թե վորպես զեկուցող և թե վորպես մտքերի փոխանակութեան մասնակցող:

Յիտատներն ոչտաղործելու ունակութեան խորացում:

Հատվածների և ամբողջական չերկերի հասարակագիտական և շարադրական վերլուծութիւն:

Վոճի դասակարգանութեան դրսևորում կարգացածի մեջ:

Վերլուծական շարադրութիւններ և համառոտագրութիւն:

Գլուղի և քաղաքի հասարակական-արտադրական կյանքի գրավոր վերարտադրութիւնն ինքնուրույն աշխատանքի կարգով:

Ազատ թեմայով շարադրութիւն:

Բարդ գործնական գրութիւնների վարժութիւն:

2. Ընթերցանութիւն, գրով ու լրագրով աշխատանք. — Թեղիսներ և բանաձևեր կազմելու հմտութիւն (չեղրակացութիւններ ու առաջարկութիւններ): Առձեռն բառարանով ոգտվելու վարժութիւն:

Ծանոթութիւնն թերթի խմբագրականի մասին (պարզել թեմատիկան, կարողանալ վերլուծել և ըմբռնել խմբագրականի կառուցվածքը, պարզել վոճի առանձնահատկութիւնները):

Ընթերցանութիւն. գրքով և լրագրով աշխատանք: Գեղեցիկ և արտահայտիչ ընթերցանութեան և արտասանութեան վարժութեան խորացում:

Դասագրքի նյութերի ավելի խորը վերլուծութիւն:

Տնային ընթերցանութիւն վորոշ առաջադրանքով:

Լեզվի տեսութեան արտադրական գիտելիքներ լեզվաբանութիւն. — Գաղափար վոճի մասին, վոճը՝ մտքերի և գաղափարների արտահայտութեան վորոշ կազմ և կարգութիւն և ճշտութիւն. վոճի դասակարգային պայմանականութիւնը. ծանոթանալ Լենինի և Ստալինի վոճին: Վոճը՝ պատմական կատեգորիա:

Գրաբարյան վոճերի տարբեր վերապրումներն այսորվա հայերենում (ընդ ամին, այսու հանգերձ, այնուամենայնիվ, գոնէ, ինարկէ, համարյա, կեցցէ և այլն): Նույնանիշ, հոմանիշ, հականիշ բառեր, սրանց գործածութիւնը և դասակարգային վերաբերմունքի արտահայտութիւնը սրանց միջոցով (կույակ բառը հարուստ գլուղացի բառով փոխաբերելու տեղեկեցը կուլակներին մոտ, դիկասուրա և բուսութիւն, վարժապետ և ուսուցիչ և այլն):

Բառակազմութեան նոր ձևեր (հապավումներ) ժամանակակից հայերենում (ժողկոմխորհ, ժողլուս, ժողկապ, կոմկուս, կոմհամալսարան, ԲԳՏ, ՀԱՄԿԿ). հապավումների տեսակները, հոգակապի բացակայութիւնը նրանց մեջ:

Գրաբարյան վորոշ ածանցների և ձևերի կենդանացումը և դրա անհրաժեշտությունը կառուցվող պորտուգալական հայերենի համար (իրն ինքնին, գործարք, լուծարք, հանույթ, գործարկել, թվարկել, քննարկել, ի կատար ածել և այլն):

Տարրական գաղափար լեզվի ծագման մասին. — «Լեզուն՝ գործնական, ուրիշ մարդկանց համար գոյություն ունեցող, ուրեմն ինձ համար ևս գոյություն ունեցող իրական գիտակցություն է» (Մարքս): «Լեզուն՝ մարդկային հաղորդակցության կարևորագույն միջոց» (Լենին): Լեզվի, ինչպես և գիտակցության ծագումը «ուրիշ մարդկանց հետ հաղորդակցվելու անհրաժեշտությունից ու կարիքից»: Լեզվի զարգացումը կինետիկ և ձեռք լեզվից (հնչյունական վորոշ տարրերով) մինչև ներկա բարդ և զարգացած՝ հնչաարտաբերական լեզուն (արտասանության լեզուն ևս, միմիկան ու շարժումը հնչաարտաբերական լեզվի մեջ). լեզվի զարգացումը վորպես հասարակական կյանքի տարրերակման արտացոլում: Զարգացած և անդարգացած լեզուներ. եթնիկական (ժողովրդական) լեզու և գրական լեզու. լեզվի գասակարգչություն խնդիրը. տարբեր լեզուների փոխազդեցությունները, նմանություններն ու տարբերությունները: Լեզուն վորպես զարգացման լեզվակա սոցիալ-պատմական շերտ: ԽՍՀՄ-ի ազգային քաղաքականության մասը կազմող լեզվական քաղաքականությունը. ձևով ազգային բովանդակությամբ սոցիալիստական լեզուներ կերտելու հարցը. գրական լեզու և բարբառներ. բարբառների վերացման հեռանկարները՝ գասակարգերի վերացման և գլոբալ ու քաղաքի հակադրության վոչնչացման կապակցությամբ:

Վոզլ. քերականության ամփոփում:

8-րդ կՈՒՄԲ

1. Բանավոր լեզվի գրավոր խոսքի զարգացումը. — Ամբողջական գեղարվեստական լեզուների մասին վերլուծական շարադրություններ. տիպերի վերլուծություն, գրողների բանավոր և գրավոր բնութագրումներ. գրողների համեմատական բնութագրումներ. բանավոր գեղուցումներ (կոնսպեկտով և թեզերով):

2. Գրվող լեզվի լրագրող աշխատանք. — Գրքի ոգտագործման բոլոր ձևերը. ծանոթություն լրագրային նյութերի բոլոր տեսակներին (հոդված, թղթակցություն, լուրեր և այլն): Թերթի հոդվածի վերլուծություն (վերնագիր, թեմա, փաստեր, վոճական պրիոմներ և այլն):

3. Լեզվի տեսության տարրական գիտելիքներ. — Իմաստաբանությունը նախադասության, բառերի և ձևերի իմաստի շարժան ուսմունք. գասակարգային և ստադիալ գիտակցության գրսևորումը իմաստի մեջ (հոգին փչեց, արևը մալր մտավ, արեգակն, քվիարկել, ձեղքվածք, բաց, բան):

Գիր և ալբուրեն, գրի սաղմերը (առարկաներով գիր, կապագիր, պատկերագիր, վորի վերադրումները սերունդների մեջ կան, վանկագիր, տառ). հայ գրի առաջացումը 5-րդ դարում և նրա անհրաժեշտությունը. արդի լեզվի գրի և հնչյունի անհամապատասխանությունը:

Փոխառյալ բառեր և փոխառության սոցիալական պատճառները. հին

փոխառությունները (լեկեղեցի, կաթողիկոս, բագին, դժոխք, մարգարե), նոր փոխառություններ (տրակտոր, կոլեկտիվ, ուղի, տրամվայ):

4. Հայոց լեզվի պատմության տարրական գիտելիքներ. — Գրաբար լեզուն. գաղափար նրա հնչյունական, ձևաբանական և շարահյուսական սխառմի մասին (գրաբարի գոյականների հոլովման տարբերություններն աշխարհաբարից, գրաբարյան ածականները, թվականները (մեծատան), բայերն ու նախադրությունները և դրանց տարբերություններն աշխարհաբարից):

Հատկացուցչի և հատկացյալի հարաբերությունը գրաբարում և աշխարհաբարում. գրաբար ե-ն և է-ն, չերկրաբանները ու, իւ, աւ. եւ. «յ» կիսաձայնը գրաբարում և աշխարհաբարում:

Գրաբարը հայ ֆեոդալ իշխողների գասակարգային լեզուն է. դրան զուգընթաց գոյություն ունեցող գյուղացիական լեզուները. գրաբարի փոխառությունները շրջապատող լեզուներից՝ պարսկերենից, կովկասյաններից, ասորերենից, արաբերենից և այլն:

Միջին հայերենն առևտրա-ֆեոդալական իշխողների գասակարգային լեզու. միջին հայերենի կազմությունը (գրաբար և վոչ գրաբար լեզվաձևեր): Միջին հայերենում գրված գրական յերկերն ու տեսակները. միջին հայերենի հնչյունական ու ձևաբանական և շարահյուսական տարբերությունները և նմանություններն աշխարհաբարի և գրաբարի համեմատությամբ:

Հայ բուրժուազիայի կազմակերպման շրջանը (19-րդ դարի կեսերը). աշխարհաբարը վորպես բուրժուական և մանր բուրժուական գասակարգային լեզուների միասնություն: Աշխարհաբարի և գրաբարի պայքարը, վորպես գասակարգային պայքարի իդեոլոգիական արտահայտությունների միողակ. գրավոր աշխարհաբարը, գրական լեզուն, վորպես հայ բուրժուազիայի գասակարգային լեզուն. գրական հայերենի ստեղծման հիմնական պատճառները: Նազարյանի և Նալբանդյանի լեզվագիտական բարձրումները: Աշխարհաբար գրականին նախորդող շրջանները: «Հյուսիսափայլի» դերը բուրժուազիայի գասակարգային լեզու ստեղծելու ասպարիզում: Նախորդող գասակարգի լեզվական կուլտուրայի ոգտագործումը բուրժուազիայի կողմից: Աշխարհաբարի բարբառային մասը, վորպես մանր բուրժուազիայի լեզուներ: Բուրժուազիայի գասակարգային լեզվի ստեղծման աղբյուրները և այս լեզվի հեռագա մշակումը:

9-րդ կՈՒՄԲ

1. Բանավոր լեզվի գրավոր խոսքի զարգացումը. — Գեղարվեստական յերկերի մասին վերլուծական և քննադատական շարադրություններ. սեֆերատներ գրողների մասին. բանավոր գեղուցումներ գրական բնագիտություն և մասնավոր խնդիրների շուրջը:

2. Գրվող լեզվի լրագրող աշխատանք. — Գրքի և լրագրի մշակման ու ոգտագործման լրակատար գիտություն. կարողանալ յերկու և ավելի ողբյուրներից ոգտվել. մատենագրական (բիրլիոգրաֆիկ) և այլ ուղեցուցյաններից ոգտվելու գիտություն. բառարաններով ոգտվելու ունակություն. լրակատար ծանոթություն լրագրային աշխատանքների հետ:

3. Հայոց լեզվի պատմության տարրական գիտելիքներ. — Հայերենի բարբառների հիմնական բաժանումը կր, ում, և ել (ևս) ձյուղերի: Հայերենի բարբառ-

ների թվարկումն ու տարրական դադարի նրանց մասին: Բուրժուա-դե-մոկրատական գրական լեզվի և բարբառների հարաբերությունը և փոխադարձ ներթափանցումները: Բուրժուական քրական հայերենի ստեղծման ու զարգացման հիմնական աղբյուրները: Հայոց գեղարվեստական գրականութան դերը գրական հայերենի զարգացման գործում: Գրական հայերենի դասակարգային բնույթը: Այդ հայերենի ուղղագրությունն ու նրա դժվարությունները: Բուրժուազլայի լեզվական քաղաքականությունը: Պրոլետարական հեղափոխությունը Հայաստանում, նոր սոցիալական հարաբերությունները և նոր մասնագիտության կազմավորումը, նոր լեզվի պահանջը: Նոր լեզվի ստեղծման համար գրաբարի ոգտագործումը, բուրժուական գրական լեզվի դասակարգային հատկությունների չեզոքացումն ու այդ կուլտուրայի հաղթանարման խնդիրը:

Կառուցվող հայ պրոլետարական լեզվի այլ աղբյուրները՝ բարբառներ, ոտար լեզուներ, առևտրեն և այլն:

Հայերենի ուղղագրության ուղղորդումը և նրա բնույթը: ԽՍՀՄ-ի աղագլխն քաղաքականությունը և ազգային լեզուների խնդիրը: Պրոլետարական գրական հայերենի՝ ձևով ազգային միասնական լեզու դառնալու հեռանկարները և բարբառների վերացումն անդասակարգ հասարակություն ստեղծման կապակցությունը: Համաշխարհային պրոլետարական հեղափոխությունը և համամարդկային լեզվի խնդիրը:

10-ԲԳ ԽՈՒՄԲ

VIII և IX խմբերում անցած նյութերի կրկնություն և ամփոփում: Կրկնություն կարգով քերականական վերլուծություններ՝ առանձին ուշագրություն նվիրելով շարահյուսության և կետագրության: VIII և IX խմբերի գրավորները տեսակները խորացում (պեֆերատներ, գեկուցումներ, գրական վերլուծություններ և այլն):

Աղբյուրներ.— Հայոց լեզվի պատմության և լեզվի տեսության համար հանձնարարվում և ոգտագործել Ա. Ղարիբջանի «Ներածություն հայոց լեզվի պատմության» առաջադրությունները (Հեռակա Մանկավարժական ինստիտուտի հրատարակություն) և պրոֆեսսոր Աճառչանի «Հայ բարբառագիտության» գրքի փաստական մասը:

Ծրագիրը կազմել և ՀՍԽՀ Լուստողիտատի Ծրագրամեթոդական կայանի լեզվի և գրականության սեկցիան: Ծրագիրը կազմելու աշխատանքների մասնակցել են՝ Ա. Ղարիբջան, Մ. Մկրտչյան, Սեփակ, Սիմակ, Գ. Ներսիսյան, Խ. Կանաչյան, Վ. Նազիրյան, Կ. Դուկասյան և Մ. Գասպարյան:

Կոնսուլտանտ՝ պրոֆ. Գ. Դափանցյան:

Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Յ Յ Ո Ւ Ն

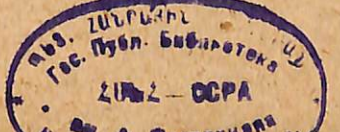
Բացատրական¹⁾

Գրականության ուսուցումն ուսման հինգերորդ տարում նախապատրաստական բնույթ պետք և կրի և նպատակ ունենա սպահովելու գեղարվեստական գրականության մասին փաստական գիտելիքների նվազագույնը, ինչպես և սովորեցնելու գեղարվեստական չերկի ելույթները ճիշտ ըմբռնել (պատմական և դասակարգային)՝ գարգացնելով միաժամանակ հետաքրքրություն դեպի ինքնուրույն ընթերցանությունը:

Ուսման այս տարվա (նույնը և առհասարակ մյուս տարիներին համար) մշակվելիք գրական չերկերն ընտրելիս հաշվի չեն առնված սովորողների տարիքից (11—12 տարեկան) բխող մանկաբանական-մանկավարժական պահանջները՝ մնալով խուսափելով ավելորդ ծանրաբեռնվածությունից: Դրա հետ միաժամանակ ընտրվել են սոցիալական-գեղարվեստական կարեւորություն ունեցող չերկեր: Հետհոկտեմբերյան գրականությունից նյութեր ընտրելիս հաշվի չեն առնված սոցիալիզմի համար մղվող պայքարի խնդիրները՝ հեղափոխության զարգացման տարբեր եռասուներորդ:

Վորդեպսի սովորողի համար հեշտ լինի գեղարվեստական չերկի ճիշտ ուսումնասիրությունը, նյութերն անցնելիս պետք և պահպանվի վորոշ հետևողականություն, սկզբում պետք և վերլուծել ժամանակակից գրողների գործերը, վորոնք սովորողին նյութ են տալիս նրան ավելի մոտ և հասկանալի կյանքից: Ժամանակակից գրողների գրվածքներից հետո, ծրագրում տրված են մի շարք հատվածներ մեր անցյալի գրողների ստեղծագործություններից (Աղայան, Թումանյան, Միրաքյան), վորոնց վերլուծությունը վորոշ գեղարվեստներն ունի խորհրդային դպրոցի աշակերտության համար այն իմաստով, վոր այդ գործերի թեմատիկան և իգեական ուղղությունն այժմեյական չեն: Այդ գրողների նկատմամբ դասատուն պետք և առաջնորդվի Անինյան սկզբունքներով կուլտուրական ժառանգության մասին, հաշվի առնելով և՛ պրոգրեսիվ, և՛ դասակարգայնորեն անընդունելի մոմենտներն այդ գրողների ստեղծագործության մեջ:

¹⁾ Ուսուցման V, VI և VII խմբերում գրականության ձրագրով տրվում են միայն գրական նյութեր և վոր թե գրականության սխառմատյիլ ամբողջական պատմություն: Ստանդանդում և, վոր տրվող Այսպիսի ավյալ հեղինակի ստեղծագործությունը լրիվ բնորոշելու համար կարող են բավարար չլինել: Հենց նույն սկառատումով էլ մշակված կարգերը չեն շոշափում ավյալ հեղինակի ամբողջական ստեղծագործությունը (մանավանդ V և VI խմբերում), այլ միայն ծրագրում մտած կոնկրետ նյութերը: Ընդհանրացումներ տրվում են VI խմբից սկսած, բայց մեծ մասամբ VII խմբում:

Գեղարվեստական լերկերի մշակման հետևանքով արված գիտելիքները սխտեմատիկ կերպով ամրացնելու նպատակով՝ պետք է աստիճանաբար սովորողներին մատչելի ձևով չտրացնել տալ մի քանի գրական-տեսական խնդիրներ, զարգացնելով հետևյալ հասկացողությունները.

1. Գրականություն իրականության դասակարգային ճանաչողության և վերափոխման, դասակարգային պայքարի և տիրապետության զինք է:
2. Գեղարվեստական գրականության առանձնահատկությունն այն է, վոր նա իրականությունն արտացոլում է պատկերների միջոցով:
3. Գրական ժառանգության նշանակությունը և այն ուսումնասիրելու անհրաժեշտությունը:

Դասատուն պետք է աշակերտությանը հաջորդաբար ծանոթացնի նաև գրական զանազան ժանրերի առանձնահատկություններին հետ: (V խմբում եպիկական ժանրի, VI և VII խմբերում լիրիկական և դրամատիկական ժանրերի գրվածքներին հետ):

5-րդ ԽՈՒՄԻ

Ժամանակակից հայ խորհրդային գրականություն

1. Հակոբ Հակոբյան. — «Բանվորի լերգը», «Մայիս մեկյան յերգ», «Յես այն եմ սիրում», «Բայլընիկ և Շիրկանալը»:

Հակոբյանն իբրև պրոլետարիատի հողթանալից գաղափարների լերգիչ, նրա բանաստեղծությունների պարզությունն ու մատչելիությունը: Սոցիալիստական շինարարության պատկերացումը «Բայլընիկ և Շիրկանալը» պոյեմում. թեմայի աստիճանական զարգացումը պոյեմում:

2. Յե. Չարենց. — «Գարուն», «Մահվան քայլերգը»:

Սորերգային հայրենիքի անդուլ աճման հավատքի բարձր տրամագրության արտահայտությունը «Գարուն» բանաստեղծության մեջ: Համաշխարհային պրոլետարիատի առաջնորդ Լենինի թաղման առթիվ՝ հեղինակի հեղափոխական մտքերի և զգացմունքների արտահայտությունը «Մահվան քայլերգ» բանաստեղծության մեջ:

3. Ա. Բակունց. — «Բուռտի տղան», «Մուրոյի գրուլցը»:

Բուռտի տղա Անդուլի տիպը, նրա մտածողության փոփոխության պատճառները: Բնության տեսարանների հաջող նկարագրերը Բակունցի պատմվածքներում, այդ նկարագրի հուզականությունը: Գաղափար գրուլցի մասին: Լենինի նկարագրերը հետաքննազ չքավոր գյուղացիության բանահյուսության մեջ («Մուրոյի գրուլցը»):

4. Գ. Դեմիրճյան. — «Գարնաններ», «Արդուլը»:

Բնութագրել Դեմիրճյանի պատկերացրած բանվորների տիպերը. (Սարգիս, Արդուլ): Սարգիսը վորպես բանվորների մեջ աշխատանքի ենտուղիազմ ներշնչող: Սորերգային գործարանային կյանքի ազդեցությունը Պարսկաստանից յեկած բանվոր Արդուլի հոգեբանության վրա. նրա հասկացողությունների հետզհետե փոխվելը: Գործարանի հրգեհի նկարագրերը «Արդուլը» պատմվածքում:

4. Սե. Չարյան. — «Զրհորի մոտ», «Սպիտակ քաղաք» (հատված):

Իմպերիալիստական պատերազմի արհավիրքները և հակառակորդ բա-

նակների աշխատավորական ծագումով ղինվորների յեղբայրացման պատկերացումը «Զրհորի մոտ» պատմվածքում: Սոցիալիստական քաղաքի և նրա գաղափարների հեռանկարների պատկերացումը «Սպիտակ քաղաքում»: Զորյանի լեզվի առանձնահատկությունները, պարզություն և մշակվածություն: 6. Գ. Մահարի. — «Զրույց Նոյեմբերի մասին»:

Հայաստանի սոցիալիստական հեղափոխության ետպնների պատկերացումը «Զրույց Նոյեմբերի մասին» պոյեմում. պոյեմի հանդարտ պատմողական-գրուցային ձևը:

7. Առազի. — «Սորհրդալին առալոտ», «Լույսերը»:

Բանտարկված հեղափոխական մարտիկների հոգեբանության պատկերացումն իրենց ազատության նախորդակին: Գյուլի դասակարգային պայքարի արտացոլումը «Լույսերը» պատմվածքում:

8. Ալազան. — «Տպարանում» (հատված «Ճանապարհին» վեպից):

Յերիտասարդ բանվորության աշխատանքի նկարագրերը տպարանում: Բնութագրել «Մաշինա» Արտաշին և «Դասակարգ» Հայրույնի վորպես բանվոր հարվածայիններին:

9. Վ. Նորենց. — «Հայրը», «Մահմանապահը»:

Հեղափոխության և սոցիալիստական շինարարության բանվոր մարտիկի նկարագրերը «Հայրը» բանաստեղծության մեջ: Սորհրդալին հայրենիքի սանձանների անձեռնմխելիության գաղափարը «Մահմանապահը» բանաստեղծության մեջ:

10. Ն. Զարյան. — «Բուրքը, մարդը, մեքենան», «Տրակտորը» (հատվածներ «Ռուշանի Գարափ»-ից):

Գյուլի սոցիալիստական վերականգնման, կոլտնտ. շարժման պատկերացումը: Նոր հասկացողություններ աշխատավոր գյուղացիների մեջ կոլեկտիվ աշխատանքի կազմակերպման և մեքենայացման շնորհիվ: «Ռուշանի Գարափը» իբրև եպիկական պոյեմ. նրա պարզ պատմելու յեղանակը:

11. Գ. Սարյան. — «Հավաքը» (կրճատ) «Յերգ տարեդարձի»:

Սոցմրցման և հարվածայնության կոչը և խրախուսանքը «Հավաքը» բանաստեղծության մեջ: Սոցիալիստական շինարարության տասերկու տարվա նվաճումների պատկերացումը «Յերգ տարեդարձի» պոյեմում:

ՀԱՅ ԱՆՑՅԱԼԻ ԳՐԱԿԱՆ ՓՍՈՒԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Գ. Աղայան. — «Ճախարակ», «Ճաղարենց Թաթոսը» (հատված «Յերկու քուլը» վեպից):

Նոր լերևույթներ գյուլի Հասարակական կյանքում առևտրա-արդյունաբերական կոպիտալիզացիայի շրջանում: Գյուլի դասակարգային շերտավորման արտացոլումը «Ճախարակ» բանաստեղծության մեջ: Ճաղարենց Թաթոսը վորպես գյուղական կուլակի տիպ:

2. Հ. Թումանյան. — «Նեսոյի քարաբաղնիսը», «Անիծած հարսը»:

Նահապետական գյուղացու կենցաղի և հոգեբանության պատկերացումը Թումանյանի յերկերում: Աղաթի և հետաքննազության զոհերը «Նեսոյի քարաբաղնիսը» և «Անիծած հարսը» գրվածքներում. Նեսոյի տիպը. ճակատագրի հավատքը գյուղացիների մեջ: Թումանյանի պարզ և «համով հոտով» պատմելու շնորհքը:

3. Վ. Միրախյան. — «Քոչը» (հատված «Լավարի վորս»-ից):
Գաղափար հովվերգության մասին: Պոեմի նկարագրական մասի գե-
զեցիկությունները, գունագեղ պատկերներ և ճոխ բառարան:

Խորհրդային յեղբայրական ժողովուրդների գրականություն

1. Քոչի յեղի «Աշխատանքի ցերգը»:
2. Մուղաուիլի «Զագես»:
3. Մ. Բաֆիլ «Կարմիր Հնդկաստան»:
4. Սերաֆիմովիչ. — «Յերկաթի հեղեղ» (հատվածներ):

Վեպի թեման: Կովկասյան քաղաքացիական կռիվների պատմական
փաստերը վորպես մատերիալ: Կոթուլը վորպես մասանների կողմից առաջ
քաշված առաջնորդի ախպ: Վեպի գեղարվեստական արժեքները: Գործողու-
թյան ուժեղ ընթացք, արշավի եպիզոդների վառ և գունագեղ նկարագրու-
թյուն:

XIX Գարի արեվմսայելրոպական գրականություն

1. Վ. Հյուգո. — «Դիրքերի վրա», «Գավրոշը» (կրճատ):
Հեղինակի համակրական վերաբերմունքը դեպի հեղափոխական մարտիկ-
ները: Համեմատել Գավրոշի և փոքրիկ կոմունարի ախպերը: Հասարակու-
թյան ազքատացած շերտերի մանուկներին հերոսացումը:
2. Ն. Զոլա. — «Ինտերնացիոնալը բանվորների մեջ», «Գործադուլա-
վորների հավաքը» (հատվածներ «Ժերմինալ»-ից):
Բանվորական մասսայական տեսարանների և շարժումների գրամատիկ
նկարագրերը: I Ինտերնացիոնալի շրջանի գործադուլավոր բանվորների հո-
գեբանություն պատկերացումը: Հեղինակի սեպիզմը:

6-ՐԴ ԽՈՒՄԲ

Բ ա ց ա տ ր ա կ ա ն

Հինգերորդ տարվա նախապատրաստական բնույթ կրող ծրագրի մշակման
հիման վրա ուսման վեցերորդ տարվա ընթացքում սովորողը պետք է անց-
նի 19 և 20-րդ դարի մեր մի շարք խոշոր գրողների գործերի ավելի սխ-
տեմատիկ ուսումնասիրության:

Այս տարվա, ինչպես և հաջորդ (լոթերորդ) խմբի ծրագրում նշույթերը
գասավորված են պատմականության սկզբունքով:

Ուսման վեցերորդ տարվա ծրագրի խնդիրներն են՝ սովորողներին ծա-
նոթացնել 19 և 20-րդ դարերի հալ գրականության մի շարք լավագույն
նմուշների հետ, չերևան բերելով միաժամանակ այդ ժամանակաշրջանի հայ
գրականության պատմական զարգացման ընթացքը և այնուհետև ամբողջել
ու ավելի խորացնել հինգերորդ տարում սովորած նրանց գիտելիքները գե-
ղարվեստական յերկի առանձնատկությունների (սպեցիֆիկումի) մասին:

Այս տարվա ծրագրում նշված գրական գործերի ուսումնասիրության
ժամանակ պետք է կանգ առնել բացի 5-րդ խմբի ծրագրում առաջադրած
խնդիրներից, նաև հետևյալ տեսական հարցերի վրա.

1. Գրողի դիրքը տվյալ ժամանակաշրջանի դասակարգային պայքարում
պայմանավորվում է այն դասակարգի բունած տեղով ու կատարած դերով,
վորի գաղափարխոսությունն է արտահայտում նա:

2. Գեղարվեստական գրականության պատկերները վոչ թե սոսկ մաս-
նակի նկարագրումներ են, այլ դրանց միջոցով տրվում են հասարակական
տարբեր դասակարգերի կյանքի ախպական ընդհանրացումներ՝ (մարդկանց,
անցքերի, հարաբերությունների և այլն):

Գեղարվեստական պատկերներին հատուկ է ընդհանրացող կարողու-
թյուն, վորը պայմանավորում է գրական յերկի ճանաչողական-ներգործոն
բնույթը և նրա գեղարվեստական արժեքը:

6-ՐԴ ԽՈՒՄԲ

Հայ առեվտրա-արդյունաբերական կապիտալիզմի ժրջանի գրականություն

1. Խ. Աբովյան. (1804 — 1848),
«Հառաջարան» (հատված «Վերք Հայաստանից») «Ես դրքի ճամփի խրա-
տը» («Պարապ վախտի խաղալիք»-ից):
Համառոտ պատմական կենսագրական տեղեկություններ:
Աբովյանի տեսակետներն աշխարհաբար լեզվի և գրականության աշ-
խարհիկ բովանդակության մասին, վորպես բուրժուական լուսավորակա-
նության արտահայտություն:
Քնարերգական ուժեղ շեշտ Աբովյանի «Հառաջարան»-ում:
2. Պ. Պոռոյան. — (1837 — 1909),
«Միկիտան Սաքոն»:
առմական-կենսագրական տեղեկություններ:
Կապիտալի նախնական կուտակման ընթացքը հալ գյուղում. բնու-
թագրել Միկիտան Սաքոյի ախպը, վորպես կապիտալ կուտակողի. կուտակ-
ման ավազակային ճանապարհների մերկացումը Պոռոյանի կողմից: Բար-
բառային տարրը Պոռոյանի լեզվի մեջ: Պոռոյանի վոճի ճապաղությունը:
3. Մոռացան. — (1854 — 1909),
«Նոյի ագոավը» (կրճատ):
Մուրացանի «գլուղափրկիչ» ծրագիրը և նրա մանր բուրժուական բնույ-
թը: Բնութագրել Վեդունց Սարգսի, Վանու և Տեր Մակուչի ախպերը: Վեդունց
Սարգսի վորպես հեղինակի իգեաններն արտահայտող հերոս. Աուրացանի
առմանախոսը: Լեզվի պատկերավորությունը:
4. Հ. Հովսեփյան. — (1864 — 1929),
«Փափագ», «Ախ տվեք ինձ», «Ալագյազ բարձր սարին», «Արտավազ»,
«Դեպի վեր»:
Կյանքից խուսափելու տրամադրությունների արտահայտությունը Հով-
հաննիսյանի բանաստեղծությունների մեջ: Այդ տրամադրությունների մանր-
բուրժուական արմատները: Ժողովրդական բանահյուսության մշակումը, իր
աշխարհայացքի համաձայն, «Արտավազ» բալլադում:
5. Հ. Պարոնյան. — (1840 — 1891),
«Արիստղոմ աղան և բանաստեղծը» (հատված «Մեծապատիվ Մուրաց-
կաններից») «Հոսոսի ձեռատետրը» (հատվածներ):

Համառոտ կենսագրական-պատմական անդեկուսթյուններ: Պարոնյանի ստեղծագործական ժանրի առանձնահատկությունները: Պարոնյանն իբրև ֆեոդալական-բուրժուական բարքերի սուր խարաղանոց և ծաղրող՝ իր ժամանակի մանր բուրժուական դեմոկրատական աչքի ընկնող հեղինակներինց մեկը: Բնութագրել Արխոդոմ աղաչի և բանաստեղծի տիպերը: Ազգայնականություն և մեղչանական կենցաղի հումորական ծաղրը «Հոսոսի ձեռատետրը»-ում: Արևմտահայ գրական լեզվի առանձնահատկությունները և Պարոնյանի լեզվի պարզությունը:

6. Վ. Փափազյան. — «Ձրըչո քար», «Հողի աշխատավորը», «Լուր-դալուր»:

Բուրժուազիայի տիրապետության ժամանակվա հայ գյուղի սոցիալական կյանքի պատկերացումը Փափազյանի պատմվածքներում. Փափազյանի գյուղական վաշխառու կեղեքիչների տիպերը (Հաբեթ աղա, Մելիք աղա), գյուղացիների անգոր պաշքարի արտահայտություններն իրենց կեղեքիչների դեմ. (մանր բուրժուական բունտարարություն — «Ձրըչո քար»), դասակարգային հակադրության պատկերը «Լուր-դալուր»-ի մեջ: «Լուր-դալուր»-վորպես արձակ բանաստեղծության մտեցող պատմվածք՝ լիրիզմի ուժեղ արտահայտությամբ: Լեզվի ճոխությունն ու գունագեղությունը:

7. Հ. Թումանյան. — (1869 1923). «Լոռեցի Սարոն», «Անուշ» (հատվածներ), «Հառաչանք»: «Մասունցի Դավիթ»:

Համառոտ պատմական կենսագրական անդեկուսթյուններ: Թումանյանը վորպես դեմոկրատական գյուղացիական ղեկավար ընդհանուր բանաստեղծը:

Դադափար եպիկական բանաստեղծության զանազան տեսակների մասին: Նահապետական կենցաղի և հասկացողությունների քննադատությունը «Անուշ» և «Լոռեցի Սարոն» պոեմներում: «Անուշ» և «Հառաչանք» պոեմները, վորպես գյուղի սոցիալական կյանքի տարբեր շրջաններ պատկերացնող գրվածքներ: Ժողովրդական ավանդությունների և հպոսի մշակումը: Մասունցի Դավիթը վորպես հեղինակի աշխատավորական-դեմոկրատական և պացիֆիստական (խաղաղասիրական) արամադրությունների արտահայտիչ: Հիպերբոլները վորպես Թումանյանի ստեղծագործության պոլիտիկական պրիոններից (ձևերից) մեկը: Լեզվի և վոճի ծալրաստիճան հղկվածությունը:

8. Շիրվանզադե. — (1858):

«Վարդան Ահրամյան», «Մարկոս Ալիմյանի ընտանիքը» և «Հրդեհը նավթահանքում» (հատվածներ «Քառու»-ից): Շիրվանզադեի վորպես բուրժուական ուսուցիչ: Բնութագրել Վարդան Ահրամյանին և իր հորը, վորպես կապիտալի կուտակման ներկայացուցիչներ: Յերգիծանքի տարբերը, «Վարդան Ահրամյան» պատմվածքում: Բուրժուական ընտանեկան կյանքի արատավոր կողմերի մերկացումը: («Մարկոս Ալիմյանի ընտանիքը»): Բանվորների նկարագիրը նավթահանքի հրդեհի ժամանակ: Նրանց նվիրվածություն պատկերացումն իրենց բուրժուա տիրոջը, վորպես Շիրվանզադեյի բուրժուական մտածողության արտահայտություն: Հրդեհի ճոխ պատկերավոր նկարագիրը:

834 924 938

1. Նինոսովի. — «Գոգիա Ուիշվիլի»:

Վրացական աշխատավոր գյուղացու կյանքի պատկերացումը բուրժուա-ֆեոդալական կարգերի պայմաններում: Դեպքերի ցնցող նկարագրությունն այս պատմվածքում:

2. Պուսկին. — «Աքսորյալներին», «Ձմրան իրիկուն», «Սվյատագոր»-ը:

Պուսկինի իդեոլոգիական մտախոհությունը դեկաբրիստներին՝ նրանց ապստամբության նախապատրաստության հոսպում: Միբիրում տանջվող դեկաբրիստների խրախուսումը «Աքսորյալներին» բանաստեղծության մեջ: Ժողովրդական մտախոհների ոգատագործումը և մշակումը Պուսկինի կողմից:

3. Լեռմոսով. — «Մցիրի» (հատվածներ):

Լեռմոսովի ստեղծագործությունը վորպես Նիկոլայան ռեակցիայի եպոխոսի առաջավոր ազնվականության հիպոթեզային և բողոքի դեղորվեստական արտահայտություն: «Մցիրի»-ի իդեական բովանդակության բարդությունը, առանձնություն և մեկուսացման թախիծն այդ պոեմում:

19-ՐԴ ԴԱՐԻ ԱՐԵՎՏԱՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ֆ. Շիրլե «Վիլհելմ Տելլ» (հատվածներ):

Գեսլերը վորպես ֆեոդալականության ներկայացուցիչ բռնակալի տիպ: Գյուղացիության կեղեքման ցուցադրումը: Տելլը վորպես ազգային տնտեսական շահագործման դեմ պաշքարողի տիպ: Տելլի և գյուղացի — դավադիրների հեղափոխականության սահմանափակվածությունը:

2. Հ. Հայնե. «Ձուլհակներ»:

19-րդ դարի 30-ական թվականների Գերմանիայի քաղաքական-տրնտեսական ճնշման մերկացումը. ֆեոդալական վոստիկանական մեռնող պետության համար «պատանք գործող» ստրկացված պրոլետարիատի պատկերը: «Ձուլհակները» վորպես քաղաքական քնարերգության լավագույն նմուշներից մեկը:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ժողովրդական հպոս («Մասմա ծներ»):

2. Ժողովրդական քնարերգություն (աշխատանքի, սիրո և այլ լերգեր):

3. Առածներ և հանելուկներ:

ՅՈՒՆԵՍԿՈՒԻ ԽՈՒՄԲԵ

Բ ա ց ա ս ր ա կ ա ն

Ուսման յոթներորդ տարվա խնդիրներն են՝ ամբողջացնել 19 և 20-րդ դարերի հայ գրականության մասին արված գիտելիքները, շարունակել ԽՍՀՄ ժողովուրդների և յեվրոպական գրականության ուսումնասիրությունը, կոնկ-

րեա լերկերի վերլուծման միջոցով լայնացնել և խորացնել գրականութեան առանձնահատկութեան (սպեցիֆիկումի) հասկացողութիւնը: Այնուհետև պարզաբանել ժամանակակից գրականութեան զարգացման խնդիրները և գրականութեան (թե՛ ժամանակակից և թե՛ անցյալ կլասիկ) դերը սոցիալիստական հասարակարգի կառուցման համար մղվող պայքարում:

Այս տարվա ծրագրում նշված լերկերի մշակման ընթացքում անհրաժեշտ է միաժամանակ ավելի խորացած, քան նախորդ տարիներում, կանգ առնել հետևյալ գրական հարցերի վրա:

1. Կուլտուրական ժառանգութեան մասին Լենինի ասուլիսները, աշակերաններին սովորեցնել այդ հայեցակետով վերլուծել անցյալի գրական յերկերը:

2. Ծանոթացնել և հասկացողութիւն տալ գրական ուղղութիւնների մասին՝ ռոմանտիզմ, ռեալիզմ, և այլն, կանգ առնելով մասնավորապես սոցիալիստական ռեալիզմի վրա:

3. Ժամանակակից խորհրդային գրողների լերկերի ուսումնասիրութեան հիման վրա ցույց տալ պրոլետարական գրական վոճի զարգացումը և առհասարակ խորհրդային գրականութեան աճման պատկերը:

Այս խմբում պետք է գաղափար տալ խորհրդային Միութեան լեղրաչրական ժողովուրդների գրականութեան մասին, վորպես ձևով ազգային՝ բովանդակութեամբ սոցիալիստական գրականութիւն:

20-րդ դարի հայ գրականութեան (Նախահոկսեմբերյան) ԵՐԶԱՆ

1. Նար-Ռոս (1867 — 1933): — «Հոգուն վրա հասավ», «Սև փողերի տուկոսը», «Աննա Սարոյան» (հատվածներ) «Նեղ որերից մեկը»:

Քաղաքի մանր բուրժուական տարրերի քայքայման և անել փակուղու մեջ գտնվելու պատկերացումը Նար-Ռոսի պատմվածքում:

Նար-Ռոսի մանր բուրժուական ինտելիգենտ տիպերը՝ Աննա Սարոյան, Պատրիկյան, սրանց տրագիկ վիճակի և վախճանի հասարակական պատճառը: Համեմատել Պատրիկյանի, Չափինյանի տիպերը («Նեղ որերից մեկը»), հակադրութիւնները վորպես Նար-Ռոսի պոլիտիկական պրիոմներից մեկը: Նար-Ռոսի վոճի գրամատիկ բնույթը:

2. Ա. Իսահակյան. — (1875):

«Արագյաղի մանիներ» (հատվածներ), «Արագի ափին», «Ախ մեր սիրարը», «Կյանքի կովում»:

Իսահակյանի պոլիգլոսի մանր բուրժուական բնույթը. նրա անհատապաշտական բողոքը «քար աշխարհի» դեմ:

Իսահակյանն իրեն լիրիկ (քնարերգու), Շիրակի բարբառի տարրերը նրա լեզվի մեջ: Իսահակյանի լեզվի ճոխութիւնն ու արտահայտութեան ուժգնութիւնը:

3. Շ. Կուրդինյան. —

«Հանգրբ ջահերը», «Բանվորները»:

1905 թվի հեղափոխութեան, բանվորութեան հեղափոխական վերելքի

չրջանի տրամադրութիւնների արտահայտութիւնը Կուրդինյանի բանաստեղծութիւնների մեջ: Նրա բանաստեղծութիւնների ուժեղ պաթոսը:

4. Վ. Տերյան. — (1885 — 1920):

«Լուսածագին», «Պահիր վառ», «Արևածագ», «Գարուն», «Վերադարձ», «Շշուկ ու շրջուն», «Տրամութիւն», «Հրաժեշտի գաղել»:

Համառոտ պատմական և կենսագրական տեղեկութիւններ:

Բուրժուական իրականութիւնից դժգոհ՝ մանր բուրժուական հեղինակի հոռետեսութեան մոտիվները: Տերյանի մասնակցութիւնը Հոկտեմբերյան հեղափոխութեանը և այդ մասնակցութեան վորոշ նախադրայինները նրա նախահոկտեմբերյան շրջանի ստեղծագործութիւնների մեջ: («Արևածագ», «Գարուն», «Վերադարձ»):

Պրոլետարական հեղափոխութեան վորոշ տրամադրութիւնների արտացոլումը նրա հեռահոկտեմբերյան շրջանի բանաստեղծութիւնների մեջ («Պահիր վառ», «Լուսաբացին» և այլն): Տերյանը վորպես լիրիկական բանաստեղծութեան խոշորագույն վարպետը մեր գրականութեան մեջ. նրա վոտանավորների ութիմը և չերաժշտականութիւնը, հանգրբի կատարելութիւնը, լեզվի մշակվածութիւնը և չափի զգացմունքը:

5. Հ. Հակոբյան. — (1869):

«Կարմիր գարնան», «Հեղափոխութիւն», «Մեռան չկորան», «Նոր առավոտ» (հատվածներ):

Համառոտ կենսագրական տեղեկութիւններ Հակոբյանի մասին:

Հակոբ Հակոբյանի բանաստեղծութիւնները վորպես պրոլետարական բանաստեղծի՝ դեպի պրոլետարիատի ուժը և նրա վերջնական հաղթանակը ունեցած հաստատ հավատքի արտահայտութիւն: Հակոբյանը վորպես մեր առաջին պրոլետարական գրողը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՅՆ. Չարենց. —

«Ամբոխները խելագարված», «Դեպի ապագա», «Հոկտեմբերի 25—26-ը», «Յերկիր Նայիրի» (հատվածներ), «Չուզուհե մարդը»:

Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը և գրականութիւնը: Պրոլետարական հեղափոխութեան հերոսիկան Չարենցի պոլիմներում: Անարխիզմի վորոշ արտահայտութիւններ «Ամբոխները խելագարված» պոլիմում: Դաշնակցութեան մերկացումը և քննադատութիւնը «Յերկիր Նայիրի» վեպում: Սոցիալիստական վերակառուցման պատկերացումը «Չուզուհե մարդը» պոլիմում: Չարենցի լեզվի գունագեղութիւնը. հիպերբոլները նրա եպիկական պոլիմներում:

2. Ա. Վեսունի. — (1894):

«Արևելքը հուր է հիմա», «Ռամ Ռոյ» «Ուղտը», «Աղբերջան»:

Արևելքի ճնշված գաղութային ժողովուրդների ազատագրական շարժումների արտացոլումը Վշտունու ստեղծագործութիւնների մեջ: Հեղափոխական ռոմանտիկական Վշտունու պոլիմներում («Ռամ Ռոյ»): Սորերդային Արևելքի նկարագիրը «Աղբերջան»-ում: Լեզվի և պատկերների արևելյան չերանգավորութիւնը:

3. Գ. Դեմիրճյան.

«Ռաշիդը» (հատվածներ):

Իրդական գյուղի դասակարգային պայքարի պատկերացումը հեղափոխության և վերականգնման շրջանում: Ռաշիդը վորպես դասակարգային գիտակցության լեզու բատրակի տիպ. Հասան բեկի և մյուս կուլակների խորհրդային իշխանության դեմ պայքարելու մեթոդները («Կուսակցության մոտենալը»), աշխատավոր գյուղացիության կողմից Հասան բեկի և իր թայֆայի հակախորհրդային դեմքի մերկացումը:

Արգրելի նկարագրությունները (տեղի բնության տեսարաններ) վորպես Դեմիրճյանի պոետիկական պրիոմներից մեկը:

4. Աս. Զորյան. — (1890):

«Պատերազմը»:

Իմպերիալիստական պատերազմի քայքայիչ ազդեցությունը գյուղի աշխատավորական մասսաների վրա: Բնութագրել «Պատերազմը» պատմվածքի գլխավոր հերոսներին: Զորյանը վորպես նովելիստ: Նրա լեզվի մշակվածությունը:

5. Ա. Բակունց. — (1899). «Մթնաձոր» (առանձին պատմվածքներ՝ «Մթնաձոր», «Միրհավ», «Հլումբաթի ձորը» և այլն):

Հին գյուղի պատկերացումը Բակունցի պատմվածքներում. «Մթնաձոր»-ում արտահայտված մանր բուրժուական տրամադրությունները: Բակունցի պատմվածքների ուժեղ լիրիկականությունը, վորը չերբեմն նրանց մոտեցնում է արձակ բանաստեղծության («Միրհավ»):

6. Վ. Թորոսյան. — (1894). «Լեվոնը», «Պրոլետարական համերաշխություն» (հատվածներ «Բագու» վեպի 1-ին և 2-րդ հատորից):

Բագվի պրոլետարիատի հերոսական պայքարը ցարիզմի և բուրժուազիայի դեմ՝ 1905 թվի հեղափոխության և ռեակցիայի տարիներին:

Բանվորական գործադուլներ, ցույցեր, ընդհատակյա աշխատանքների նկարագրերը վեպում. Լեոնը վորպես ընդհատակյա աշխատող հեղափոխականի տիպ:

7. Ն. Զարյան. — «Ռուշանի քարափը» (կրճատ):

Գյուղի սոցիալիստական վերակառուցումը «Ռուշանի քարափը» պոեմում. վերակառուցման հետևանքով գյուղի ել ավելի նրված դասակարգային պայքարի ցուցադրումը. կուլակների և նրանց գործակալ գյուղխորհրդի նախագահ Սողոյի կոլխոզ շարժման դեմ պայքարելու ձևերը (փաստաթուղթյուն, կուլակային ագիտացիա գյուղաց. մեջ, միջակ և չքավոր գյուղացիության կաշառելը և իր ազդեցության տակ գցելը և այլն):

«Ռուշանի քարափը» վորպես եպիկական պոեմ. հեղինակի՝ Թումանյանից կրած ազդեցությունը:

8. Մ Արմեն. — (1906). «Հին Յերևանը» (հատված «Յերևան» վեպից): Ֆեոդալական-սարգարական հին Յերևանի անհետացման նկարագրերը. նկարագրության գեղեցկությունը և հուզականությունը:

9. Վ. Նաբեց. — «Լոռու ձորը»:

Սոցիալիստական շինարարության արտացոլումը պոեմի մեջ: Լոռու ձորն ըստ Թումանյանի և ըստ Նորենցի պատկերացման: Լիրիկական և եպիկական տարրերը պոեմի մեջ:

Խորհրդային յեղբայրական ժողովուրդների պրոլետարական գրականություն

1. Ն. Զամյեսեյի—«Գործարանում»:
2. Կ. Լորդկիպանիձե—«Նոր գյուղացիներ»:
3. Դ. Զաբալի—«Մեկիլ» (հատվածներ):
4. Հ. Սաղրիս—«Անիֆները գրոհը»:
5. Մ. Գորկի. — «Բաղեչի չերգը», «Մրկահավի չերգը»:

Կարճ պատմական կենսագրական անդեկություններ Գորկու մասին: Իժի (վախկոտ մեղանամականություն) և բաղեչի (ազատ, հերոսական և անձնագոհ ձգտումի) հակադրությունը: «Մրկահավի չերգը» վորպես Գորկու քաղաքական-իրեական աճման և 1905 թվի նախորդակի պրոլետարական գրականության վոճի դարգացման հետևյալ աստիճան: «Մրկահավ»-ի հեղափոխական նշանակությունը: Գորկու այս արձակ բանաստեղծությունների պոետիկական առանձնահատկությունները՝ պաթոս, պատկերների ալեգորիա, խոսքի ռիթմիկություն, լեզվի բարձր հուզականություն, հակադրություններ (իժ-բաղե, մրկահավ-ճայ), հեղափոխական ուժանտիկա:

5. Մ. Շոլխով. «Հերկած խոպան» (հատվածներ):

Կոլեկտիվացման համար մղվող պայքարի հերոսական վորպես Շոլխովի այս վեպի հիմնական թեման: Նոր կյանքի կառուցումը գյուղում. այդ կառուցման դժվարությունների և նրանց հաղթանարման ցուցադրումը: Բնության տեսարանների գեղեցիկ նկարագրությունները վեպում:

Արևմտալեռնայական ժամանակակից հեղափոխական գրականություն

Բեկլա Իլլե. — «Տիստան բոցերի մեջ» (հատվածներ):

Իլլեը վորպես հունգարական պրոլետարական գրող: Հունգարական պրոլետարական հեղափոխության պատկերացումը վեպի մեջ: Ընդհատակյա աշխատանքների, տարբեր կուսակցությունների պայքարի լաչն և բաղձալողմանի ընդգրկումը վեպի մեջ: Իլլեի ստեղծած հեղափոխական բանվորների տիպերը:

Արևադարձային ընթերցանության գրքերի ցուցակ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ ԽՈՒՄԲ

1. Հ. Հակոբյան — «Բանաստեղծություններ»:
2. Մտ. Զորյան — «Հերոս կոմունարը», «Գրադարանի աղջիկը»:
3. Մ. Դարբինյան — «Ջաղացպան Անտոնը»:
4. Բակունց — «Սպիտակ ձին»:
5. Ն. Զարյան — «Ռուշանի քարափը»:
6. Հ. Թումանյան — «Հեքիաթներ» (ժողովածու):
7. Ն. Ազայան — «Անահիտ», «Տորք անգեղ»:
8. Դանիել Դեֆոյ — «Ռոբինզոն Կրուզո»:
9. Բիչեր Ստոու — «Բեռլի Թովմասի անակը»:
10. Վ. Հյուգո — «Գավրոշ»:
11. Ի. Գոնչարով — «Արլոմովի չերազը»:

12. Լ. Տոլստոյ — «Պոլիկուշկա»:
13. Ա. Նեվերով — «Միշկա Դոդոնով»:
14. Վ. Կորգես — «Սոֆիա Պերովսկայա»:
15. Լազո — «Քյուլբը Զասիմի պատմութիւնը»:

ՎԵՅԵՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲ

1. Խ. Աբովյան — «Պարապ վախտի խաղալիք»:
2. Ղ. Աղայան — «Յերկու քուլը»:
3. Պ. Պոռչյան — «Յեցեր»:
4. Բաֆֆի — «Վոսկի աքաղաղ»:
5. Մուրացյան — «Առաքյալը»:
6. Հ. Պարոնյան — «Մեծապատիվ մուրացկաններ», «Քաղաքավարութիւն ֆրանսերը»:
7. Վ. Փափաղցյան — «Վիշապ»:
8. Հ. Թումանյան — «Յերկերի ժողովածու»:
9. Շիրվանզադե — «Գործակատարի հիշատակարանից», «Հրդեհ նավթագործարանում»:
10. Լ. Արզազիանի — «Սողոմոն Իսակիչ Մեջղանուաշվիլի»:
11. Լ. Տոլստոյ — «Հաշի Մուրադ»:

ՅՈՒՆԵՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲ

1. Նար-Դոս — «Մեր թաղը», «Տանտիրոջս աղջիկը»:
2. Ա. Իսահակյան — «Բանաստեղծութիւններ»:
3. Վ. Տերչյան — «100 բանաստեղծութիւններ»:
5. Յե. Զարեհ — «Ստամբոլ», «Ելեգիա գրված Վենետիկում» «Հիշողութիւններ գրված Յերեանի ուղղիչ անից»:
6. Ա. Վշտունի — «Բանաստեղծութիւններ»:
7. Ա. Բակունց — «Հոգնաթան Մարչ»:
8. Վ. Թոթովենց — «Բազու»:
9. Մ. Գորկի — «Պատմվածքներ», «Մանկութիւն»:
10. Բ. Իլիչ — «Տիստան բոցերի մեջ»:
11. Բ. Յասենսկի — «Յես ալբում եմ Պարիզը»:
12. Ե. Ռեմարկ — «Արեւմտյան ֆրոնտում անփոփոխ ե»:

ՀԱՅ ՆՈՐ ՅԵՎ ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ, ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՅԵՎ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲ *)

Բ ա ց ա տ ր ա կ ա ն

Ութերորդ, իններորդ և տասերորդ խմբերում գրականութեան դասավանդման խնդիրները և նպատակը մնում և նույնը, ինչ վոր եր 7-ամյակի խմբերի համար (տես 5-րդ, 6-րդ և 7-րդ խմբերի բացատրականները): Այսուամենայնիվ ուսման այս տարիների ընթացքում ուսուցիչն ավելի

շատ հնարավորութեաններ և միջոցներ ունենալով՝ պետք է սովորողին գրական-պատմական պրոցեսի մասին կապակցված և ամբողջական պատկերացում տա: Այսուհետև ել ավելի պետք է պարզաբանի գրական լեզուների զեղարվեստական ճանաչողական և դաստիարակչական արժեքը:

Տասնամյակի վերջին խմբերում պատմական հաջորդականութեամբ տրվող գրականութեան ծրագիրն ընդգրկում է 19 և 20-րդ դարի համարյա ամբողջ հայ գրականութեանը՝ մինչև մեր օրերը: Ծրագրից դուրս են մնացել միայն մի քանի՝ յերկրորդական արժեք ունեցող գրողներ, վորոնք իրենց եպոխայի արտացոլման մեջ առանձնապես նշանակալից չեն:

Գրականութեան պատմութիւնը վորոշ՝ մոտավոր պերիոդիզացիայի չե յենթարկված: Մինչըրբուական, ֆեոդալական հասարակական հարաբերութիւնները տիրապետման շրջանի գրականութիւնը ծրագրում տրված է իբրև ներածութիւն (այս բաժնում հատուկ ուշադրութեամբ պետք է դարձնել ժողովրդական բանահյուսութեան վրա, ցույց տալով բանավոր ստեղծագործութեան առանձնահատկութիւնները):

19-րդ և 20-րդ դարի գրականութեանը բաժանված է յերկու հիմնական շրջանի՝ բուրժուազիայի տիրապետման շրջանի գրականութեան և խորհրդային գրականութեան:

Գրականագիտական խնդիրների խորացման գծով պետք է շարունակել գրականութեան սպեցիֆիկումի պարզաբանումը. ավելի ճշտել ձևի և բովանդակութեան միասնութեան հարցը, գրականութեան ու հասարակական-քաղաքական կյանքի փոխհարաբերութեան հարցը և վերջապես խորացնել անցյալի գրական ժառանգութեան քննադատորեն ոգտագործելու խնդիր յուրացումը:

Այս հարցերի լուծման լույսի տակ դասատուն պետք է սովորողներին ծանոթացնի գրականութեան զանազան վեճերի և ուղղութեանների, գրական ազդեցութեանների խնդրի և գրական ժանրերի հետ:

Գրականութեան ծրագրի վերջում միայն տրված է, իբրև առանձին թեմա, Մարքս-Լենինյան գրականագիտութեան հիմունքները. սակայն դասատուն՝ ամբողջ ուսման ընթացքում, ինչպես ասված է արդեն, պրակտիկ վերլուծական աշխատանքներ կատարելիս, պետք է առաջնորդվի և սովորեցնի աշակերտներին՝ առաջնորդվել Մարքս-Լենինյան գրականագիտութեան հիմունքներով, ամեն կերպ պաշտարելով դասակարգայնորեն թշնամի, մեթոդաբանական տեսակետից սխալ գրականագիտական ուղղութեանների դեմ (Վորոնսկիականութիւն, Պերեվրդևականութեան, Պլիխանովի վորոշ գրութեաներ և այլն): Դասատուն պետք է իր ուսուցողական աշխատանքների ընթացքում միս ու արյուն դարձնի քննադատութեան (վորպես գիտութեան) կուսակցականութեան Մարքս-Լենինյան սկզբունքը, խուսափելով միանգամայն անհանդուրժելի, դեհիլի որջկատիվիզմից, դեհիլի սոցիոլոգիզմից և եսթետիզմից:

Տասնամյակի վերջին խմբերի գրականութեան ծրագրում ուսուցիչը պետք է չեն մտել՝ այն նկատառումով, վոր նրանց ուսումնասիրութիւնն ապահովվելու չե ուսաց լեզվի և գրականութեան ծրագրով: Յեւրոպական կրթիկ գրականութեանից կատարված է մինիմում ընտրութիւն:

*) Նույն և մանկավարժական տեխնիկումների I, II և III կուրսերի համար:

ՀԱՅՈՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲ

Ն եր ա ծ ու թ յ ու ճ . — Ֆեոդայական հասարակական հարաբերությունների փրակայեման ժամանակաշրջանի գրականություն.

1. Ընդհանուր ահնարկ գրաբարաբնույթ գրականություն մասին:
2. Միջնադարյան տաղերգուներն, իբրև առևտրական կապիտալիզմի զարգացման նախնական շրջանի տրամադրությունների արտահայտիչներ. ընթերցել և վերլուծել Ֆրիլի, Թլուբանցու, Նադաշի, Գրիգոր Ալթամարցու, Գուչակի և այլոց ստեղծագործություններից նմուշներ:
3. Աշուղներ: Ծանոթություն Սայաթ-Նովայի ստեղծագործության հետ:
4. Ժողովրդական բանահյուսություն. ընդհանուր ծանոթություն ժողովրդական բանավոր ստեղծագործությունների հետ:

Բ Ո Ւ Թ Յ ՈՒ Ա Կ Ա Ն Ը Ա Ս Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ա Ն Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ ՈՒ Ն

Հայ հասարակության դասակարգային շերտավորման պատկերը 19-րդ դարի առաջին քառորդում: Կապիտալի նախնական կուտակման պրոցեսը, առևտրական վաշխառուական բուրժուազիայի առաջնայը քաղաքներում: Հայ բուրժուազիայի ֆեոդալականության դեմ մղած պայքարի անհետևողականությունը և դրա պատճառները:

1. Խաչատուր Աբովյան. — (1804—1848):

Համառոտ պատմական-կենսագրական տեղեկություններ:

Աբովյանը փորպես նոր կազմակերպվող բուրժուազիայի գաղափարախոս. նրա աշխարհայացքի մեջ գոյություն ունեցող հակասությունների պատճառը (բուրժուազիայի անհետևողականությունը), դեմոկրատականության տարրերը նրա մտածողության մեջ: Բուրժուական լուսավորականության սկիզբը և Աբովյանի կատարած դերն այդ ասպարիզում (աշխարհաբար գրելը, նրա հալածումները գրականության աշխարհիկ բովանդակության, լեզվի, մանկավարժության և դպրոցի, կրոնի և յեկեղեցու մասին և այլն):

«Վերք Հայաստանի» վեպի վերլուծությունը: Ազգային գաղափարը փորպես վեպի հիմնական խնդիր: Այդ գաղափարի բուրժուական էությունը: Աբովյանի ուսական որիենտացիան: Աղասին փորպես հեղինակի գաղափարների արտահայտիչը վեպում. կենցաղական տարրը վեպում: Ռոմանտիզմը փորպես Աբովյանի գրական հիմնական ուղղություն. նրա մղած պայքարը կեղծ գասական ուղղության դեմ: Աբովյանի ստեղծագործության գեղարվեստական արժանիքները և թերությունները: Աբովյանի թողած ազդեցությունը հետագա գրողների վրա:

Ազդյուններ. — «Վերք Հայաստանի» (1-ին, 2-րդ և 3-րդ մասերից կտորներ). «Պարապ վախախտ խաղաղիք»:

2. Պերե-Պոլոյան. — (1837—1907):

Պոլոյանը փորպես գյուղացիական մանր բուրժուական պահպանողական միջին շերտերի գաղափարախոս: Հայ գյուղի սոցիալական կյանքի դասակարգային շերտավորման և դասակարգային պայքարի պրոցեսի ար-

տացումը Պոլոյանի վեպերում: Համեմատել Պոլոյանի նկարագրած գյուղի պատկերը Աբովյանի նկարագրածի հետ: Միևիտան Սաքոյի և Բալասան աղաչի տիպերի, իբրև կապիտալի նախնական կուտակման հերոսների վերլուծությունը, ցարական պաշտոնյաների և «ցեցեր»-ի համերաշխ գործունեությունը գյուղում: Առևտրա-վաշխառուական կապիտալի դեմ առաջարկած պայքարի միջոցները (ցարական կառավարության «արդարադատությունը» և այլն): Պոլոյանի ռոմանտիզմը: Պոլոյանն իբրև ազգագրագետ և կենցաղագիր, նրա վերաբերմունքը դեպի հին կենցաղը: Պոլոյանի վեպերի գեղարվեստական արժանիքները և թերությունները:

Ազդյուններ. — «Հացի խնդիր»:

3. Ղազարոս Աղայան. — (1840—1911):

Համառոտ կենսագրական տեղեկություններ:

Աղայանն իբրև մանր բուրժուական (գյուղացիական և արհեստավորական) գաղափարախոս. նրա աշխարհայացքի հակասությունները՝ մի կողմից ապստամբ և բողոքող՝ արքայ կարգերի դեմ («Քյոտոլի»), մյուս կողմից՝ քրիստոնեական մարդասիրություն քարոզող: Աղայանն իբրև վիպասան և մանկական բանաստեղծ. «Յերկու քույր» վեպի վերլուծությունը: Նոր յերևութիւնը գյուղի հասարակական կյանքում. նահապետական ընտանիքի կազմալուծման դատաճանները. բնութագրել Ճաղարենց Թաթոսի տիպը: Աղայանի սոցիալական ուսույթան: Արհեստավորական-աշխատավորական մտախնդրները նրա բանաստեղծություններում և հեքիաթներում: Աղայանն իբրև մանկական գրող և մանկավարժ: Նրա դերն աշխարհաբարի զարգացման պատմության մեջ: Աղայանի մանկական բանաստեղծությունների արժեքը մեր որերի համար:

Ազդյուններ. — «Յերկու քույր», «Բանաստեղծություններ», «Տորք Անգեղ»:

4. Միխայել Նալբանդյան. — (1820—1866):

Պատմական կենսագրական համառոտ տեղեկություններ:

Նալբանդյանն իբրև հեղափոխական մանր բուրժուական դեմոկրատական խավերի գաղափարախոսը արևելահայ գրականության մեջ: Նալբանդյանը փորպես հրապարակախոս: «Հյուսիսափայլ»-ի շրջանի բուրժուական գաղափարախոսների և Նալբանդյանի փոխհարաբերությունը. «Յերկու գործությունը փորպես ուղիղ ճանապարհ» աշխատության մեջ արտահայտած մտքերը. ազգային հարցի և հողային հարցի արծարծման և լուծման շուրահատկությունը: Նալբանդյանի դավանած սոցիալիզմի մանր բուրժուական բնույթը: Ռուսական և արևմտա-յեփրոպական հեղափոխական մտքի ազդեցությունը Նալբանդյանի վրա: Նալբանդյանի մատերիալիզմը: Նալբանդյանն իբրև ցարական կառավարության թշնամի: Նալբանդյանը փորպես բանաստեղծ և քննադատ:

Ազդյուններ. — «Յերկու գործությունը փորպես ուղիղ ճանապարհ», «Բանաստեղծություններ»:

5. Բաժմիր. — (1835—1888):

Բաժմիրն փորպես հայ արդյունաբերական խոշոր բուրժուազիայի գաղափարախոս: Արդյունաբերական կապիտալի զարգացումն Անդրկովկասում

70-ական թվականները: Ռուս-տաճկական պատերազմները և հայկական հարցը: Բաֆֆին իբրև հայ խոշոր բուրժուազիայի մարտական նացիոնալիզմի արտահայտիչ: Վերլուծել «Ջալալեդդին» ու «Սենթը», բնութագրել Մարնատին և Վարդանին իբրև Բաֆֆու ռոմանտիկ-ազգայնական գաղափարախոսությունը դրսևորող տիպերի: Բաֆֆին իբրև Դաշնակցության գաղափարախոսության ու գործելակերպի նախամշակողը գեղարվեստական գրականության մեջ:

Բաֆֆու պատմական վեպերը վորպես նրա գաղափարախոսության արտահայտման մի այլ միջոց: Բաֆֆու ստեղծագործության ռոմանտիկական-իդեալիստական մեթոդը: «Վոսկի աքաղաղ» վեպի վերլուծությունը: Ռեալիզմի տարրերն այս վեպում, հետամնաց վաշխառուական կապիտալի քննադատությունը արդյունաբերականի դերքերից: Բնութագրել Մասիսյանի տիպն իբրև վաշխառուչի: Վեպի գեղարվեստական արժանիքները և թերությունները: Բաֆֆու թողած ազդեցությունը հետագա մի քանի գրողների վրա (Ահարոնյանի, Փափազյանի և այլն): Բաֆֆու ստեղծագործության և Արժրունու հրապարակախոսության կապը:

Աղբյուրներ.— «Վոսկի աքաղաղ», «Սենթ» (հատվածներ): Գ. Վանանդեցի՝ «Բաֆֆու վեպերը»:

6. Գաբրիել Սուցդու կյան. — (1825—1912):

Սուցդուկյանն իբրև բուրժուական դրամատուրգ: Սուցդուկյանն իբրև ռեալիստական կոմեդիայի հիմնադիր: Նրա ռեալիզմի՝ առևտրական բուրժուազիայի ներկայացուցիչների քննադատող ու մերկացնող նշանակությունը: («Պեպո», «Սաթարալ»): «Պեպո»-ի վերլուծությունը, մանր բուրժուական գաղափարախոսության ազդեցությունն այս կոմեդիայում: Սուցդուկյանի կրած ազդեցությունները (Մոլիեր):

Աղբյուրներ.— «Պեպո»:

7. Մուրացան. — (1854—1909):

Մուրացանը վորպես 70—80 թվականների մանր բուրժուական պանդանոզական մտայնության ներկայացուցիչ: Հայ գյուղի վիճակը 19-րդ դարավերջին, գասակարգային շերտավորման պրոցեսը: Կապիտալիզմի քննադատությունը Մուրացանի լեռնային շերտերում: Նրա «գյուղափրկիչ» ծրագրի ուսուցիչական լինելը: Մուրացանի կրոնական և պատմական վեպերը և պատմվածքները: Մուրացանի ռեալիզմը, ռեալիզմի տարրերը նրա վեպում, Մուրացանն իբրև լեռնային շերտերի («Սուսքյալ»):

Աղբյուրներ.— «Նուրի աղոս», «Առաքյալ», «Սուրբգավոր միանձնուհի»:

8. 19-րդ դարավերջի գյուղափրկիչները.— Ազադյան, Աղբյան, Ճուղուրյան, Մամիկոնյան, Շահնազարյան և այլն:

9. Հովհաննես Հովհաննիսյան.—

Հովհաննիսյանը վորպես անհատապաշտական մանր-բուրժուական քնարերգության ներկայացուցիչներից մեկը: Նրա բանաստեղծությունների հիմնական մոտիվները՝ հուսահատության արամադրությունը, սուբյեկտիվ բողոք բռնակալության դեմ, պատմական անցյալի կուլտ, ազգայնական անհղենցներ: Հովհաննիսյանն իբրև սիրո լեռնային ժողովրդական մոտիվ-

ների մշակումը: Հովհաննիսյանի բանաստեղծությունների գաղարվեստական արժեքը:

Գրականություն.— «Բանաստեղծություններ»:

Յ Ե Վ Բ Ո Պ Ա Կ Ա Ն Կ Լ Ա Ս Ի Կ Գ Բ Ա Կ Ա Ն Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

1. Շեֆալիք.— (1564—1616):

Շեքսպիրը վորպես Ելիզավետյան շրջանի խոշոր ազնվականության գաղափարախոս: Նոր զարգացող բուրժուազիայի ազդեցությունը նրա լեռնակերում: Շեքսպիրի ռեալիզմը: Շեքսպիրն իբրև համաշխարհային վոլգերգու: Գրականություն.— «Համլետ»:

2. Մոլիեր.— (1622—1673):

Մոլիերը վորպես 17-րդ դարի Ֆրանսիայի բարձրացող բուրժուազիայի գաղափարախոս: Ազնվականությունը և հոգևորականությունը վորպես ծաղրի առարկա Մոլիերի կոմեդիաներում: Մոլիերն իբրև մեծ կատակերգու: Գրականություն.— «Տարտյուֆ»:

Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ Խ Ո Ի Մ Բ

1. Շիրվանզադե. — (1858 թ.):

Շիրվանզադեն վորպես բուրժուազիայի գաղափարախոս: Արդյունաբերության հետագա ծավալումն Անդրկովկասում: Ռեալիզմն այդ շրջանում վորպես բուրժուական գրական հիմնական հոսանք: Արժրունու հայացքները բուրժուական արվեստի մասին և Շիրվանզադեյի ստեղծագործական մեթոդը:

Շիրվանզադեյի թեմատիկան, բուրժուական ընտանիքի և ինտելիգենցիայի պրոբլեմը նրա վեպերում և դրամաներում: Արսեն Իմաքսյանն իբրև Շիրվանզադեյի ինդիվիդուալիզմն արտահայտող բուրժուական ինտելիգենտի տիպ: Շիրվանզադեյի աշխարհայացքի համաձայն՝ լուսավորականությունն իբրև հասարակական կյանքի ամենանպաստակալը առաջ մղիչ գործոն: Դավառական մանր-բուրժուական կյանքի հետամնացության և արդյունաբերության հնացած ձևերի քննադատությունը Շիրվանզադեյի լեռնակերում: Բուրժուական հասարակության, ընտանիքի և բարոյականության ակտավոր կողմերի մերկացումը և քննադատությունը «Բառս»-ի մեջ: Շիրվանզադեյի դերը բուրժուական վեպի զարգացման պատմության մեջ: Շիրվանզադեն վորպես դրամատուրգ: Շիրվանզադեյի շրջադարձը դեպի Սորերգային իշխանությունը: Շիրվանզադեյի հեռ-հեռանկարների ստեղծագործությունները:

Գրականություն — «Արսեն Իմաքսյան», «Բառս», «Նամուս», «Մորգանի խնամի» «Պատվի համար»: Գուրգեն Վանանդեցի. «Շիրվանզադե»:

2. Լ. Թումանյան. — (1869—1923):

Թումանյանը վորպես գյուղացիական մանր բուրժուական գաղափարախոս: Կապիտալիստական ապրանքային հարաբերությունների ծավալումը հայ գյուղում և գյուղական մանր տնտեսությունների քայքայումը՝ 1890—1900 թվականներին: Գյուղի շերտավորման պրոցեսի և դատակարգային պայքարի արտացոլումը Թումանյանի ստեղծագործություններում: Թումա-

նյանի բացասական, ժխտական վերաբերմունքը դեպի կապիտալիզմը և նրա ներկայացուցիչները: Հին նահապետական գյուղի իդեալականացման մոմենտը (բայց բարեփոխված, լուսավորված բարքերով) իբրև՝ կապիտալիստական շահագործման հակադրվելու տենդենց: «Հաշտ ու խաղաղ մարդկություն» հասարակութայն հասնելու սոցիալական ուսուցիչան: Բուրժուական գաղափարախոսութայն ազդեցությունը Թումանյանի վրա. նրա ազգայնական պոլեմիկան ու բանաստեղծությունները:

Ռեալիզմը Թումանյանի ստեղծագործութայն մեջ: Թումանյանն իբրև եպիկ: Թումանյանի ստեղծագործական ժանրերի բազմազանությունը. պոլեմի, պատմվածք, հեքիաթ, քնարերգություն, առասպել, բալլադ, ժողովրդական եպոս և այլն:

Թումանյանի խորհրդային որիենտացիան և դրա նախադրյալները նրա ստեղծագործություններում: Թումանյանի գրական ժառանգութայն հասարակական և գեղարվեստական արժեքը:

Դրականություն — «Գիքոր», «Անուշ», «Հառաչանք», «Թմկաբերդի առումը», «Փարվանա», «Մասունցի Դավիթը», «Հեքիաթներ», Գառլակներ» և այլն:

3. Նար-Դոս (1867 — 1933):

Նար-Դոսը վորպես քաղաքի քաջքայլող մանր-բուրժուազիայի գաղափարների արտահայտիչ: Քաղաքային մանր-բուրժուական տարրերի քաջքայման պրոցեսը նրա «Մեր թաղը» չերկում: Նար-Դոսի պասիվ բողոքը տիրող հասարակարգի դեմ: Նրա մանր-բուրժուական ինտելիգենտ տիպերը՝ Շահյան, Աննա Սարգսյան, Թուսյան, և այլն: Նար-Դոսի հերոսների սրազիկ վախճանի սոցիալ-դասակարգային հիմունքները: Նար-Դոսն իբրև հոգեբանական ժանրի վիպասան հայ գրականութայն մեջ: Նար-Դոսի ռեալիզմի առանձնահատկությունները: Նար-Դոսի վոճի գրամատիկ բնույթը:

Դրականություն. — «Մեր թաղը», «Սպանված աղափլին», «Մահը»:

4 Ա. Իսահակյան (1875):

Իսահակյանը վորպես գյուղի և քաղաքի քաջքայլող մանր-բուրժուական խավերի արտահայտիչը. Իսահակյանը վորպես քնարերգու: Իսահակյանի աշխարհայացքի բնորոշ կողմերը: Հակասություններ նրա աշխարհայացքի մեջ: Հասարակութայն և բնութայն որինաչափությունների նույնացումը նրա սոցիալական թեմաներով բանաստեղծությունների մեջ: Իսահակյանի հոռետեսութայն սոցիալ-դասակարգային հիմքերը: «Յերգեր և Վերքեր»-ի հիմնական մոտիվները: Անհատապաշտութայն իդեալը «Արու-Լալա-Մահարի»-ի մեջ: Ազգայնական գաղափարախոսությունից կրած ազդեցութայն արտահայտությունները Իսահակյանի ստեղծագործությունների մեջ: Իսահակյանի լեզուն և վոճը:

Դրականություն. — «Բանաստեղծություններ», «Արու-Լալա-Մահարի»:

5. Վահան Տերյան — (1885 — 1920):

Պատմական կենսագրական համառոտ տեղեկություններ: Տերյանի բանաստեղծությունների հիմնական մոտիվները: Իրականությունից դժգոհություն, հոռետեսություն, չերազականություն, մոռացումի տենչեր և այլն: Դրանց մանր-բուրժուական արմատները: Տերյանի մաս-

նակցությունը Հոկտեմբերյան հեղափոխութայն մեջ և այդ մասնակցութայն նախադրյալները նրա մինչհոկտեմբերյան ստեղծագործություններում (Դարնան և վերադարձի չերգեր): Տերյանի հեղափոխականութայն արտացույցները նրա հետհոկտեմբերյան բանաստեղծությունների մեջ: Տերյանն իբրև քնարերգու: Նրա արվեստը: Տերյանի ազդեցությունը (վորոշ ժամանակաշրջանում) միքանի պրոլետարական գրողների վրա:

Դրականություն. — «Յերկրի ժողովածու» 1-ին, 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ հատորներ:

6. Հակոբ Հակոբյան. — (1869):

Հակոբյանը վորպես հեղափոխական պրոլետարիատի գաղափարախոս: Նրա հեղափոխական պրակտիկայի և գրական ստեղծագործութայն կապը: Պրոլետարիատի հեղափոխական պայքարի արտացույցումը նրա պոլեմիկայում: Կապիտալիստական քաղաքի և գործարանի քննադատական, մերկացնող նկարագիրը նրա պոլեմիկայում: Սոցիալիստական շինարարութայն արտահայտությունը Հակոբյանի հետհոկտեմբերյան ստեղծագործութայն մեջ: Հակոբյանն իբրև պրոլետարական գրականութայն վետերան: Հակոբյանի արվեստը:

Դրականություն. — «Բանաստեղծություններ»:

ԱՐԵՎՄՏԱՆԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հակոբ Պարոնյան. — (1840 — 1910):

Համառոտ կենսագրական տեղեկություններ:

Պոլսահայերի դասակարգային շերտավորման զատկերը 19-րդ դարի 60 — 70 թվականներին: Պարոնյանը վորպես չերգիծարան: Բուրժուազիայի, ամիրայութայն և հոգևորականութայն ներկայացուցիչների հանդեպ նրա սուր և մերկացնող ծաղրը: Պարոնյանի չերգիծանքի առանձնահատկությունները: Վերլուծել Ազգային Ղոջերի և Մեծապատիվ Մուրացկանների տիպերը: Պարոնյանի ստեղծագործութայն մանր-բուրժուական դեմոկրատական բնույթը: Պարոնյանի ստեղծագործությունների հասարակական և գեղարվեստական արժեքը: Պարոնյանի կոմեդիաները Սորհրդային բեմի վրա:

Դրականություն. — «Մեծապատիվ Մուրացկաններ», «Ազգային Ղոջեր», «Բաղդասար Աղբար»:

2 Արեվմտահայ պոեզիայի բնորոշ դեմքեր՝ Դուրյան, Մեծարենց, Վարուժան:

Դուրյանն իբրև քնարերգու: Նրա հոռետեսութայն դասակարգային արմատը: Դուրյանի ստեղծագործությունների մանր-բուրժուական բնույթը: Դուրյանի ռոմանտիզմը: Մեծարենցի և Դուրյանի կապը: Մեծարենցն իբրև նույն շերտերի գաղափարախոս՝ նրանց քաջքայման ավելի սուր շրջանում: Մեծարենցի և Տերյանի ստեղծագործութայն նմանութայն մոմենտը: Վարուժանի ստեղծագործութայն հակասությունները — մի կողմից՝ բուրժուական մարտական ազգայնականություն, մյուս կողմից՝ մանր բուրժուական հեղափոխական տրամադրություններ («Դադար», «Մալխի մեկը» և այլն): Արևմտահայ քնարերգութայն գեղարվեստական արժեքը:

Դրականություն. — «Արևմտահայ բանաստեղծներ» (ժողովածու):

3. Գ. Զոհրար:

Զոհրարն իբրև ուսնուցիչ-բուրժուազիայի գաղափարախոս: Ռեակցիոստական ուղղությունն արեւմտահայ գրականութեան մեջ և Զոհրարի ստեղծագործութիւնները: «Կյանքն ինչպես վոր է» պատկերացնելու խնդիրն այս ժամանակվա գրականութեան մեջ: Բուրժուական ընտանիքի նկարագիրը Զոհրարի պատմվածքներում: Գալջալովոյ մանր բուրժուազիայի պատկերացումը բուրժուական հայեցակետով: Զոհրարը վորպես լավագույն նովելիստ հայ գրականութեան մեջ:

Գրականութիւն. — «Կյանքն ինչպես վոր է»:

ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿԼԱՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Գյոթե. — (1749 — 1832)

Գյոթեն վորպես Գերմանիայի նոր գարգացող բուրժուազիայի պրոգրեսիվ գաղափարներն արտահայտող խոշորագույն բանաստեղծ: Հակասութեան մոմենտները նրա աշխարհայացքի մեջ:

Գրականութիւն. — «Վերթեր», «Փառաստ»:

2. Վիկտոր Հյուգո. — (1802 — 1885):

Հյուգոն վորպես Ֆրանսիայի 1830 — 50 ական թվականների մանր-բուրժուազիայի գաղափարախոս: Հյուգոյի ողմանտիզմի ազդեցութիւնը համաշխարհային գրականութեան վրա: Բուրժուական հասարակութեան քննադատութիւնը, մերկացումը և ուտոպիական սոցիալիզմը նրա վեպերում:

Գրականութիւն. — «Թշվառներ», «93 թիվը»:

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածութիւն. — Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը և գրականութիւնը: Պրոլետարական կուլտուրայի և գրականութեան զարգացման լայն հնարավորութիւնները պրոլետարիատի դիկտատուրայի պայմաններում: Հայաստանի պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի կազմակերպումը. նրա նշանակութիւնը և կատարած դերը: Պրոլետարական գրականութեան զարգացման ետապները: Տրոյկիզմի, Վորոնսկիականութեան և Վարդինիզմի դեմ մղված պայքարի նշանակութիւնը: Ուղեկցային գրականութիւն: Կենտկոմի 1932 թ. ապրիլի 29-ի վորոշումը Համամիութենական պրոլետ. գրողների ասոցիացիայի ցրման մասին, դրա պատճառը և նշանակութիւնը:

1. Յե. Չարեկց. — (1897 թ.):

Չարեկցի նախահոկտեմբերյան ստեղծագործութիւնների մանր բուրժուական բնույթը: Չարեկցն իբրեւ հեղափոխութեան խոշոր յերդիչ: Դաշնակցութեան մերկացումը և ծաղրը «Յերկիր Նայիրի» վեպում: Մանր բուրժուական անհատապաշտական տենդենցները նրա յերկերում: Նրանց հալթահարման պրոցեսը Չարեկցի վերջին տարիների ստեղծագործութեան մեջ: Չարեկցի կարծիքները պրոլետարական գրականութեան ստեղծագոր-

ծական խնդիրների մասին («Եպիկական լուսարաց»): Չարեկցի ստեղծագործութեան գեղարվեստական արժեքը: Նրա ազդեցութիւնը ժամանակակից գրականութեան վրա:

Գրականութիւն. — «Յերկերի ժողովածու»:

2. Դերեմիկ Դեմիրճյան. — (1877):

Դեմիրճյանի հոռետեսութիւնը նախահոկտեմբերյան շրջանում. շրջադարձ Դեմիրճյանի աշխարհայացքի մեջ հեղափոխութիւնից հետո: Խորհրդային Հայաստանի դասակարգային պայքարի և սոցիալիստական շինարարութեան պատկերացումը Դեմիրճյանի վերջին շրջանի յերկերում: Դեմիրճյանն իբրեւ զրամատուրգ:

Գրականութիւն. — «Ընտիր յերկեր» առաջին հատոր:

3. Ս. Զորյան. — (1890):

Զորյանի ստեղծագործութեան զարգացման ետապները: Զորյանի — հետհոկտեմբերյան գրվածքները վորպես արտահայտութիւն նրա աշխարհայացքի մեջ տեղի ունեցած բեկման՝ դեպի պրոլետարիատի իշխանութիւնը:

Գրականութիւն. — «Ցանկապատ», «Պատերազմը», «Գրադարանի աղջիկը», «Սպիտակ քաղաք»:

4. Ա. Գալս Վոսունի. — (1894):

Հեղափոխական Արեւիկի պատկերացումը Վշտունու յերկերում: Հեղափոխական ողմանտիկան: Խորհրդային Արեւիկի նկարագիրը նրա բանաստեղծութիւններում: Վշտունու լիզվի և պատկերների արեւելյան յերանգավորութիւնը: Վշտունու բանաստեղծական վոճի առանձնահատկութիւնը:

Գրականութիւն. — «Բանաստեղծութիւններ», «Ռազիո-Ալփիր»:

5. Ա. Կեյ Բակունց. — (1895):

Հին գյուղի կյանքի պատկերացումը Բանկունցի պատմվածքներում: Սմենովիստական նացիոնալիզմի դեմ ուղղված ծաղրը «Հովնաթան Մարչը», վեպում:

Գրականութիւն. — «Մթնաձոր», «Հոգնաթան Մարչ»:

6. Գուրգեն Մահարի. — (1903 թ.):

Մանր բուրժուական գաղափարախոսութեան արտահայտութիւնները Մահարու գրվածքներում («Միրո, Խանդի և Նիցայի պարտիզանների մասին», «Մանկութիւն և պատանեկութիւն»): Մահարու տատանումները մանր-բուրժուական տրամադրութիւններից դեպի պրոլետարական գաղափարախոսութիւն:

Գրականութիւն. — «Մրգահաս», «Մանկութիւն և Պատանեկութիւն»:

7. Վ. Թորովեկց.

Կապիտալիստական Արեւուտքի պատկերացումը Թորովեկցի պատմվածքներում: 1905 թվի Անդրկովկասի հեղափոխական շարժումների պատկերացումը «Բազու» վեպում:

Գրականութիւն. — «Ամերիկյան պատմվածքները» և «Բագու»:

8. Ալազան. — (1903):

Խորհրդային Հայաստանի շինարարութեան, դասակարգային պայքարի

և բանվոր յերխտասարգության կենցաղի պատկերացումն Ալազանի յերկե-
րում:

Գրականութիւն. — «Մաքառումներ», «Ճանապարհին»:

9. Մկրտիչ Արմեն. — (1905):

Կոմյերիտմիութեան կենցաղի պատկերացումը Արմենի պատմվածքնե-
րում: «Յերևան» վեպի վերլուծութիւնը:

Գրականութիւն. — «Պատմվածքներ», «Յերևան»:

10. Նայիրի Զարյան. — (1900):

Գյուղի սոցիալիստական վերակառուցման արտացոլումը «Ռուշանի
քարափ» պոյեմում:

Գրականութիւն. — «Ռուշանի քարափ»:

11. Վ. Նորենց, Ս. Տարոնցի, Գ. Սարյան և այլն հեղինակներ:

Գրականութիւն. — Վ. Նորենցի «լիրիքական ֆրոնտը» և «Յերկրորդ
գիրքը»: Ս. Տարոնացու «Սերունդների չերգը»: Գ. Սարյանի «Յերկիր Խոր-
հրդային»:

ԱՐԵՎՍՏԱ-ՅԵՎՐՈՊՈՎԱԿԱՆ ԺԱՍԱՆԱԿԱԿԻՑ ՇԵՂԱՓՈՒԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հանրի Բարբյուս. —

Բարբյուսը վորպես մանր բուրժուազիայից պրոլետարիատի ղեկավարն
անցած գրող: Իմպերիալիստական համաշխարհային պատերազմի նկարա-
զրուցութիւնը Բարբյուսի «Կրակ» վեպում. հեղինակի ժխտական վերաբեր-
մունքը դեպի իմպերիալիստական պատերազմը: Միջազգային պրոլետա-
րիատի պայքարը կապիտալիզմի դեմ և նրա պատկերացումը Բարբյուսի
պատմվածքներում: Բարբյուսը վորպես հասարակական — քաղաքական գոր-
ծիչ և Խորհրդային Միութեան պաշտպան:

2. Յոհաննես Բեխեր. —

Բեխերը վորպես գերմանական հեղափոխական պրոլետարիատի դա-
դափաչախոս:

Գրականութիւն. — «Լուիզիա»:

3. Բրունո Յասենսկի. —

Միջազգային պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի արտացոլումը
պրոլետարական գրող Յասենսկու գրվածքներում:

Գրականութիւն. — «Յես այլում են Պարիզը»:

ՄԱՐԲՍ-ԼԵՆԻՆՅԱՆ ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Գրականութիւնն իբրև իդեոլոգիա՝ դասակարգային պայքարի և իրա-
կանութիւնը փոխելու ղեկը: Գրականութեան սպեցիֆիկումը մյուս իդեո-
լոգիաների նկատմամբ: Պլեխանովի, Պերեվերդեի և Վորոնսկու դրականազի-
տական հայացքների քննադատութիւնը: Մարքսի, Ենգելսի և Լենինի գրա-
կանագիտական հայացքները. կուսակցականութեան սկզբունքը գրաքննա-
դատութեան մեջ:

ԱՐՏԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐՔԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿ

(ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲ)

1. Արուսյան	«Պարապ վախտի խաղալիք»:
2. Պ. Պոռոյան	«Յեցեր», «Բղբ»:
3. Աղայան	«Արութիւն և Մանվել»:
4. Սունդուկյան	«Խաթաբալա»:
5. Շեքսպիր	«Ոթելլո», «Արքա Լիր»:
6. Մոլիեր	«Ագահ», «Դոն Ժուան»:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲ

1. Շիրվանզադե	«Կյանքի բովից», «Վարդան Ահրամյան»,
«Վորն և մայրը», «Արամբի», «Խնամատար»:
2. Նար-Դոս	«Աննա Մարոյան», «Պայքար»:
3. Պարոնյան	«Քաղաքավարութեան ֆլանաները» «Հոսոսի ձե-
ռատետրը»:
4. Հյուզո	«Ենանի», «Փարիզի աստվածամոր տաճարը»:

ՏԱՄՆԵՐՈՐԴ ԽՈՒՄԲ

1. Ստ. Զորյան	«Նովելներ», «Գրադարանի աղջիկը»:
2. Ա. Բակունց	«Հոֆմանի Մարչ»:
3. Գ. Մահարի	«Միրո, խանդի և Նիցցայի պարտիզանների
մասին»:
4. Վ. Թոթովենց	«Կյանքը հին հոռմեական ճանապարհի վրա»,
«Ամերիկյան պատվածքներ»:
5. Ալազան	«Դասալիքը»:
6. Մ. Արմեն	«Քաղաքը բուրներին վրա»:

Ծրագիրը կազմել է ՀՍԽՀ Լուստոլկոմատի Ծրագրա-Մեթոդական Գի-
տա-Հետազոտական Կազանի Լեզվի և Գրականութեան սեկցիան:

Ծրագրի մշակման մասնակցել են՝ Մ. Մկրյան, Ա. Ղարիբյան,
Խ. Սարգսյան, Հ. Մամիկոնյան, Միմակ, Գ. Ներսեսյան:
Ոգտագործվել են՝ ընկ. Ա. Տերտերյանի, Գ. Վանանդեցու և
Յե. Զարենցի կարծիքները:

Գեղարվեստական և հասարակագիտական մատչելի հոդվածները ընթերցանություն: Ուսուցչի ոգնությունը արտագրել և թարգմանել անձանոթ բառերը: Հոդվածը գլխավոր մասերի բաժանել: Կարդացածը համառոտ պատմել՝ հարցերի ոգնությունը և առանց զբանջ:

Բարձր և լուռ ինքնուրույն ընթերցանություն: Արագ ընթերցանություն: Փոքր վոտանավորներ անգիր անել: Հոդվածը կամ վոտանավորը դերերով կարդալ:

3. Գրավոր խոսքի զարգացում

Գիտակցական արտագրություն գրքից: Բացատրական թելադրություն: Անցած քերականական կանոնների և ուղղագրության շուրջը ստուգողական թելադրություն: Անցած հոդվածի կամ ծանոթ նկարի բովանդակություն շուրջը՝ նախորդը մշակված հարցերի ոգնությունը՝ գրավոր պատասխաններ: Պլակատներ և լողուններ գրել: Դասատվի ոգնությունը նամակագրություն հարեան ուսական գալրոցի հետ: Սովորած փոքր վոտանավորներն անգիր գրել:

4. Քերականություն, ուղղագրություն յեվ կեսագրություն

Նախագատություն, լեռնալի և ստորոգյալ: Ծանոթություն գոյականներին (սեռեր և վերջավորություններ), ածականներին (սեռեր և վերջավորություններ) և բալի անորոշ յեղանակին. պարզ և ընդարձակ նախագատություններ կազմել: Բառ, հնչյուն և տառ:

Ձայնավոր և բաղաձայն հնչյուններ, ձայնավորի տեսակները, փափուկ և կոշտ բաղաձայններ, նաև կոկորդալին և շչական բաղաձայններ (гортанные и шипящие): Վանկ, շեշտ: Գաղափար բառերի հիմքի և վերջավորություններին մասին: Գաղափար բարդ բառերի մասին: Բայի ներկա ժամանակը: Բայի անորոշ յեղանակը: Ապառնի ժամանակի բարդ ձևը: Հրամայական եղանակը: Բայերի ուղղագրությունը (ներկա ժամանակի յեր բորդ դեմքը читаешь, пишешь, спишь, понимаешь և այլն և անորոշ յեղանակը՝ читать, писать, спать, понимать և այլն):

Հորովումը ուսերենում: Ռուսերենի հորովները և նրանց հարցերը: Արական և չեզոք սեռերի գոյականների հորովումը — արական՝ բաղաձայններով, չեզոք՝ «о», «е» վերջավորություններով: Не մասնիկի անշատ գրելը բայերից: «ъ» և «ь»-ի գործածությունը: Ձակերանների գործածության պարզ դեպքերը: Но, а, что, чтобы, как, который բառերից առաջ ստորակետ դնելը:

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ (6-ՐԴ Խ.)

1. Ընթերցանության սեխնիկայի զարգացում

Գեղարվեստական, հասարակագիտական, տնտեսական և գիտական մատչելի հոդվածները ինքնուրույն ընթերցանություն դասադրքից և թերթերից:

Ռ Ո Ւ Ս Ա Ց Լ Ե Ձ Ո Ւ

Բ Ա Ց Ա Տ Ր Ա Կ Ա Ն

Միջնակարգ դպրոցի ուսաց լեզվի ծրագիրը կազմում և տարրական դպրոցի ծրագրի շարունակությունը: Անցնելիք վողջ նյութը սխտեմատիկ կերպով բաշխված և բոլոր խմբերի մեջ. հայերին դժվար ըմբռնելի նյութը դասավորված և բարձր խմբերում այն հաշվով, վոր այդ խմբերում մայրենի լեզուն յուրացված կլինի և այդ կոգնի ուսերենին: Ընդհանրապես պետք և ուսերենը սովորեցնել ուսերենով, բայց կան դեպքեր, յերբ առանց մայրենի լեզվի ոգնություն դիմելու՝ վոջ մայրենի լեզվի որեմքը դժվար և լինում բացատրել: Ուստի հաճախ պետք և դիմել մայրենի լեզվի ոգնություն թե այն դեպքում, յերբ ուսերենը ու հայերենը նման են, և թե այն դեպքում, յերբ նրանք տարբեր են: Վոջ մայրենի լեզվին հնարավոր է լինի լավ տիրապետել, լեթե այդ լեզվի առանձնահատկությունը երբ մայրենի լեզվի համեմատությամբ՝ չհասկացվեն (որինակ՝ ուսերենի սեռերը, ածականների հորովելը և այլն): Այս առանձնահատկությունների բացատրությունը պետք և հիմնավորել հնարավոր չափով գիտական ձևով, առանց վուլգարացնելու այն:

Թե գրավոր և թե բանավոր վարժություններ պետք և շատ կատարել. գրավոր և բանավոր խոսքը, ինչպես և քերականություն նյութը պետք և չանցնել՝ սերտորեն մեկը մյուսին կապելով:

Ներկա ծրագրին գուզընթաց արվում և ուս գրականության ծրագրերը, վորը պետք և անցնել լեզվի ծրագրի գուզակցությունը և նրա հետ սերտ կապված: Այս յերկու ծրագրերի նյութի յուրացումը կապահովի տասնամյա դպրոցն ավարտողի ուսերեն լեզվի գիտությունը:

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՅԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ (5-ՐԴ ԽՈՒՄԲ)

1. Բանավոր խոսքի զարգացում

Բանավոր գրույց: Կարողանալ պարզ և կապակցված ձևով տեղեկություններ հաղորդել կատարած աշխատանքների, հանձնարարությունների և վորեն դեպքի մասին:

Կարողանալ ուսերենով պատմել հայերեն փոքրիկ հոդվածների համառոտ բովանդակությունը. մասնակցություն փոքր և պարզ բեմադրություններին: Բառերի ուղիղ և փոխաբերական իմաստների ճշտումը և գործածությունը:

Փոքր և մատչելի գրքուկների ընթերցանութուն:
Կազմել անձանոթ բառերի բառարան, ըմբռնել և արտահայտել հոգ-
վածի գլխավոր միտքը:

2. Բանավոր յեվ գրավոր խոսքի զարգացում

Կապակցված ձևով բանավոր վերարտադրել իր տպավորությունները
տեսածի, լսածի և կատարած աշխատանքների մասին:

Հարցերի ոգնությունը գրավոր կերպով տալ հողվածի համառոտ բո-
վանդակությունը. եքսկուրսիայի գրավոր նկարագրությունը (հարցերի ոգ-
նությունը). նախորդը մշակված փոքր վոտանավորներ անգիր գրելը: Բա-
ցատրական և դիտողական թելադրություն:

Սովորած հողվածի համառոտ գրավոր շարադրություն (ըստ ուսուցչի
կողմից մշակված հարցերի):

Հասցեներ, պլակատներ, լոզունգներ գրելը: Նամակադրություն ուս-
սական վորեն դպրոցի հետ:

3. Քերականություն, ուղղագրություն յեվ կեսադրություն

Պարզ նախադասություններ՝ պատմողական, հարցական և բացական-
չական: Արական սեռի «я» և «ы» վերջավորություն ունեցող գոյական
անունների հորվում:

Իգական սեռի «а» և «я» վերջավորություն ունեցող գոյականների
հորվում:

Թվական անուններ (քանակական և դասական). ածական և դասական
թվական անունների համաձայնությունը գոյականների հետ: Թվական
անունների ուղղագրությունը: Ածական և թվական անունների՝ արական և
չեզոք սեռերի հորվումը (կոշտ և փափուկ դեպքեր՝ ыш, ош, иш, ое, ее):
Անձնական դերանունների (личное местоимение) հորվում: Из, без, от,
для, к, у, на և в նախադրությունների (предлоги) գործածությունը:

«О» հնչյունը շեղված և անշեղ դեպքում: «О» հնչյունի ուղղագրու-
թյան կանոնը: Բայերի սահմանական յեղանակի (из, явительное наклоне-
ние) անցյալ ժամանակը, սեռերն այս ժամանակում: Պարզ ապառնի (прос-
тое будущее) ժամանակը: Նախադրությունների և նախածանցների տար-
բերությունը ուսուց լեզվում: Նախածանցները միասին գրելը բառերի
հետ, նախադրություններն անջատ գրելը:

Պատմողական, բացականչական և հարցական նախադասությունների
կետադրության կանոնները:

ՈՒՍՈՒՅՄԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ (7-ՐԴ ԽՈՒՄԲ)

1. Ընթերցանության սեխնիկայի զարգացում

Դասագրքի հողվածները ընթերցանություն: Լրագրային մատչելի հող-
վածների ընթերցանություն: Գեղարվեստական, հասարակական, գիտական
և տեխնիկական հանրամատչելի բրոշյուրների ընթերցանություն:

Վեր հանել հողվածների զանազան մասերի տրամաբանական կապը:

Ունենալ նոր սովորած բառերի բառարան:

2. Բանավոր յեվ գրավոր խոսքի զարգացում

Մասնակցություն տոնակատարությունների առթիվ կազմակերպված
հանդեսներին և բեմադրություններին՝ ուսուց լեզվով: Կապակցված կերպով
հարցերի ոգնությունը պատմել իր տպավորությունները ժողովների, հան-
դեսների և այլ չեռնուկների մասին:

Համառոտ կերպով պատմել դասագրքից և թերթերից կարդացած հող-
վածները: Սովորած հողվածի գրավոր համառոտ և պարզ շարադրու-
թյունը:

Կազմել կարդացած հողվածի պլանը: Նախորդը մշակված հարցերի
ոգնությունը գրել ինքնակենսագրություն: Գրավոր վարժություններ քե-
րականական կանոնների շուրջը:

Թելադրություն:

3. Քերականություն, ուղղագրություն յեվ կեսադրություն

Կրկնել պարզ և ընդարձակ նախադասությունները: Նախադասու-
թյան զլխավոր և չեռնուկական անդամները (дополнение, определение, обстоя-
тельства: места, времени, причины, оброта действия). կոչական նախա-
դասություն: նախադասություն համադաս անդամներով:

Բայերի խոնարհման ըղձական (сологотельное наклонение) յեղա-
նակը, խոնարհման անկանոն ձևերը: Բայի հիմքի բաղաձայնի փոփոխու-
թյունը՝ глядеть-гляжу, ходить-хожу, писать-пишу, просить-прошу
և այլն:

Չեզոք սեռի мя և իգական սեռի я վերջավորությունը գոյականների
հորվում: Իգական սեռի «ая» և «яя» վերջավորու-
թյամբ ածական և թվա-
կան անունների հորվում: Ածականների փոփոխու-
թյունն ըստ սեռի, հորվի, թվի. նույնը և դասական թվական անունների: Քանակական թվականների
և գոյականների համաձայնությունը: Ածականների կրճատ-վերջավորու-
թյունները՝ (красен, силен, красна, сильна и т. д.): Ածականների համե-
մասություն (степени сравнения):

Բոլոր տեսակի դերանունները և նրանց հորվումը: Անձնական (лич-
ное), անդրադարձ (возвратное), ցուցական (указательное), ստացական
(притяжательное), հարցական (вопросительное), հարաբերական (относи-
тельное), վորոշյալ (определительное) և անորոշ (неопределенное):

«С» առի ուղղագրությունը բաղաձայններից առաջ բառի սկզբում՝
сб, сг, сд, сж, сз և այլն:

Կետադրության կանոնները կոչական և համադաս անդամներ ունեցող
նախադասություններում: Ուղիղ և անուղիղ խոսքի գործածու-
թյան վար-
ժություն: Ուղիղ խոսքի փոխարինումն անուղիղ խոսքով:

ՈՒՍՈՒՅՄԱՆ ՎԵՅԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ (8-ՐԴ ԽՈՒՄԲ)

1. Ընթերցանության սեխնիկայի զարգացում

Դասագրքից և թերթերից գեղարվեստական, քաղաքական, գիտական
և տեխնիկական հողվածների ընթերցանություն:

Մատչելի բրոշյուրների և լեռկերի ինքնուրույն ընթերցանություն:

Արագ և առողջանությամբ կարգալու ունակութիւնն՝ պահպանելով կետա-
դրութեան և շեշտերի կանոնները: Կապակցված կերպով կարգացածի բու-
վանդակութիւնը պատմել: Հոգվածը մասերի բաժանել և վերնագրել: Հոգ-
վածի զանազան մասերի տրամաբանական կապը:

2. Բանավոր յեվ գրավոր խոսքի գոտիացում

Հարցերի ոգնութեամբ և առանց հարցերի պատմել իր տպավորու-
թիւններին, կատարած աշխատանքների և տեսածի մասին: Բառարանով
ոգտվել: Հայերեն կարդացած հոգվածների համառոտ բովանդակութիւնը
պատմել ուսուներեն լեզվով:

Արտագրութիւնն՝ վորոշակի առաջադրանքով: Յիտատներ հավաքելու
վարժութիւն: Յիտատների ոգտադրումը: Դիտողական և բացատրական
թելադրութիւն:

Հոգվածի կոնսպեկտ և պլան կազմել: Շարադրութիւնը ըստ կազմած
պլանի: Համառոտ գրավոր գեկուցում իր կատարած աշխատանքների մա-
սին: Գործնական գրութիւններ՝ հայտարարութիւն, հեռագիր, նամակ,
գիմում, դրամական փոխադրութիւններ, լիազորագիր, ստացական և այլն:

3. Քերականութիւն, ուղղագրութիւն, կետագրութիւն

Պարզ նախադասութեան շարահյուսութիւն, յենթակա և ստորոգյալ,
նախադասութեան գլխավոր և չերկրորդական անդամներ, պարզ և ընդար-
ձակ նախադասութիւններ: Կետադրութիւնը համադաս անդամների ժա-
մանակ:

Միջանկյալ նախադասութիւնները և բառերը, կետադրութիւնն այդ
դեպքում: Գաղափար բարդ նախադասութիւնների մասին: Միավորյալ և
բարդ համադասական նախադասութիւններ. կետադրութիւնն այդ նախա-
դասութիւններում: Անկանոն գոչականների հոլովում. (путь):

Թույլ արտասանվող բաղաձայնները վորոշ բառերում (поздно, сердце,
солнце) և այլն:

Բայ. «е» մասնիկը վորպես բացասում: Նրա գործածութիւնը բայերի
հետ: «ся» վերջավորութեամբ բայերը և նրանց խոնարհումը բոլոր ժամա-
նակներով: «ь» գործածութիւնը բայի անորոշ չեղանակում, ներկա ժա-
մանակի չերկրորդ գեմքում և հրամայական չեղանակում: Անկանոն բայեր.
Բայի հիմքում բաղաձայնների փոփոխութիւնները՝ т-ч, т-щ, б-бл, в-вл,
п-пл. որինակ՝ прятать-прячу, возвратит-возвращу, колебать-колеблю,
ставить-ставлю, купить-куплю:

1) В, с, над, об, от, под, пред, 2) из, воз, низ, раз, без, через նա-
խածանցների ուղղագրութիւնը:

В, с, над, об, от, под, перед, без, через և այլ նախադրութիւնների
գործածութիւնը և պահանջվող հոլովները:

Ծանոթութիւն մակբայների հետ:
Ստացական և հարբերական մակբայեր: Մակբայների համեմատու-
թեան աստիճանները:

Բառի արմատն ու վերջավորութիւնը:
Բարդ բառեր: Նրանց միացման միջոցները՝ «о» կամ «е» հոգակա-

պեր (соединительные «о» или «е»): Բարդ կրճատված բառեր (հապավում-
ներ՝ Наркомпрос, комячейка, Коминтерн, совхоз, СТО и т. д.):

Ինտերնացիոնալ բառեր. զանազան լեզուներում նրանց գործածվելու
պատճառները: Նրանց նշանակութիւնը խոսքի մեջ: Խորհրդային իշխա-
նութեան-ազգային քաղաքականութիւնը և ԽՍՀՄ-ի ժողովուրդների լեզու-
ների զարգացումը:

Ձևաբանութիւնից անցած նյութերի կրկնողութիւն:

ՈՒՍՈՒՅՄԱՆ ՅՈԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ (9-ՐԴ Խ.)

1. Ընթերցանութիւն

Գեղարվեստական, գիտական և հասարակական քաղաքական հոգված-
ների վարժ, արտահայտիչ և գիտակցական ընթերցանութիւն (գասազրքից,
լրագրից, բրոշյուրից): Նոր բնագիրը բառարանի ոգնութեամբ հասկանալու
ունակութիւն: Հոգվածի պլան կազմել: Կանխապես առաջադրված թեմա-
ների շուրջը լրագրային կտրվածքներ (вырезки) ընտրելու և ըստ թեմա-
տիկայի դասավորելու ունակութիւն:

2. Բանավոր յեվ գրավոր խոսք

Տեսածի, լսածի և կատարածի մասին կապակցված պատմելու ունա-
կութիւն: (Եքսկուրսիա, հասարակական աշխատանք, դիպվածք և այլն):

Գիտական, գեղարվեստական, հասարակա-քաղաքական բովանդակու-
թիւն ունեցող կարդացած բնագրի կապակցված բանավոր հաղորդում:

Գեղարվեստական չերկերի վերլուծութիւն, գրողների հիմնավորված
ընթերցում: Վերնագրերի ձևով պլան կազմել:

Անցած նյութի շարադրութիւն (պլանով և առանց պլանի): Բացա-
տրական և ստուգողական թելադրութիւն, վարժութիւններ անցած քերա-
կանական նյութի շուրջը: Գործնական գրագրութիւն՝ գիմում, լիազորա-
գիր և այլն:

Գիտական-տեխնիկական և քաղաքական տերմինների բառարաններ
կազմել. պարզ և վոչ ընդարձակ բովանդակութիւն ունեցող բնագրերի
թարգմանութեան ունակութիւն ուսուներենից—հայերեն:

3. Քերականութիւն, ուղղագրութիւն յեվ կետագրութիւն

Պարզ և բարդ նախադասութեան, շարահյուսութեան կրկնողութիւն:

Գիծը (тире) բաղադրյալ ստորոգյալի ժամանակ. գաղափար լրիվ
բարդ նախադասութեան մասին: Գլխավոր և չերկրորդական նախադասու-
թիւններ: Ստորադասական նախադասութեան տեսակները: Բայի կրկնողու-
թիւն: Բայերի ածանցները,—ыва, ива, ова, ева և նրանց ուղղագրու-
թիւնը (рассказывать, рассматривать, пробовать, горевать):

Բայի ներգործական և կրավորական սեռերը:

Հնչյունների և գրերի մեջ չեղած անհամապատասխանութիւնը (зуб,
луг, лук, пояс, низкий, Тифлис, лавка, рыбка, пруд и т. д.) և նրանց
ուղղագրութիւնը:

Դերբայներ: Բայածական (причастие). բայածականի ածականների հետ ունեցած ընդհանուր գծերը (սեռ, հոլով, համաձայնեցում) և բայական հատկությունը (ժամանակը, լեզանակը), «ся» մասնիկի գործածությունը: Բայածականի ներկա և անցյալ ժամանակներ կազմելը: Բայածականի համաձայնությունը գոյականների հետ:

Դերբայների հոլովումը:
Շաղկապներ՝ (союз) «и», «или» և այլն: Կրկնակետի (двоеточие) գործածության դեպքերը:

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՈՒԹԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ (10-րդ ԽՈՒՄԲ)

1. Ընթերցանություն.

Գեղարվեստական, դիտական և քաղաքական լեռկերի ընթերցանություն (դասագրքից, լրագրից և առանձին լեռկերով):

Կարողանալ հասկանալ անծանոթ բնագիրը: Մանրամասն պլան կազմել: Լրագիրն ազատ կարդալ: Գրքերից և լրագրերից վերցրած քաղվածքներն ոգտագործելու ունակություն՝ բանավոր լեռույթի ժամանակ: Մեջբերումներ անելու վարժություններ:

2. Բանավոր լեռ գրավոր խոսք.

Կապակցված բանավոր հաղորդում տեսածի, լսածի և կատարածի մասին: Գիտական, գեղարվեստական և հասարակական-քաղաքական բնույթ ունեցող բնագրերի բովանդակությունը կապակցված կերպով պատմելու կարողություն: Կարողանալ հանդես գալ փոքր զեկուցումով՝ կապված դպրոցի ներքին կյանքի և կամ վորոշ առաջադրանքների հետ (ընթացիկ մոմենտի խնդիրներ, հարվածային կամպանիաներ, հեղափոխական օրացույցի թեմաներ և այլն):

Պարզ զեկուցումներ գրական թեմաների շուրջը: Ռուս գրականության պատմության խնդիրների բնութայուն և վերլուծություն:

Անզած նյութի շարադրություն. գրական-գեղարվեստական լեռկերի գրավոր վերլուծություններ:

Բացատրական և ստուգողական թելադրություն: Գործնական գրագրություն՝ ժողովի արձանագրություն կազմելը և այլն: Կարողանալ առաջադրանքներով պատի թերթի համար հոգվածներ գրել: Առձեռն դիտատեխնիկական և քաղաքական տերմինների բառարանով ոգտվելու ունակություն: Կարողանալ թարգմանել բնագրեր հայերենից-ռուսերեն և ընդհակառակն:

3. Քերականություն, ուղղագրություն լեռ կեղագրություն:

Կրկնել նախորդ տարվա անցածը: «Б»-ի գործածությունը շչական (шипящие) տառերից հետո իզական սեռի բառերի լեզակի թվի վերջում (ложь, нож, кулич, печь, силач, рожь, помощь, горечь и т. д.): Բարդ ստորադասական նախադասությունների կրճատ ձևերը: Մակրայական դերբայները (Деепричастие). նրանց բոլոր տեսակները: Լրիվ ստորադասա-

կանի փոխարինումը կրճատ ստորադասական նախադասության ձևերով և ընդհակառակն:

Բայի սեռը (Залог):

Ստորակետի և բազմակետի գործածության բոլոր դեպքերը:

Ծրագիրը կազմել և ՀՍԽՀ Լուստողոմատի Ծրագրա-Մեթոդական զիտա-հետադոտական Կայանի Լեզվի և Գրականության սեկցիան: Ծրագիրը կազմելուն մասնակցել են՝ Ա. Ղարիբյան, Լ. Խուզոյան, Հ. Մարտիրոսյան, և Չ. Յասինսկայա:

Русская литература для V, VI, VII групп десятилетки

Первая и основная задача преподавания русской литературы в V, VI, и VII группах — помочь учащимся овладеть русским языком. Поэтому проработка литературного материала прежде всего должна преследовать следующие цели.

1) Дать навыки правильного, выразительного и сознательного чтения.

2) Систематически пополнять запас русских слов и закрепить его.

3) Содействовать развитию связной устной и письменной речи (ответы на вопросы, рассказывание, пересказ прочитанного, обсуждение прочитанного).

4) Дать материал для грамматических наблюдений и разборов.

С другой стороны преподавание русской литературы в V, VI и VII группах ставит задачей подвести учащихся к знакомству с художественными произведениями крупных писателей, как современности так и классиков.

Преподаватель на литературных образцах и отрывках из произведений классиков показывает, как литература отражает жизнь разных классов, как можно и нужно использовать культурное наследство прошлого.

На образцах из современной литературы преподаватель показывает, как художественно освещаются вопросы нашего строительства как и чем эта литература помогает социалистическому строительству.

Во всех этих трех группах эти принципы должны служить основой при прохождении программы.

V. Г р у п п а

Сказки.

1. Мужик и барин.
2. Иванушка дурачок.
3. Поп и мужик.

Д. Бедный.

4. Не таких видали.
5. Советский часовой.
6. Честь красноармейцу.

Неверов.

7. Как у нас война была.
8. Колькин табель.

Шкулев.

9. Мы кузнецы.

Максим Горький.

10. Пепе.

Крылов.

11. Стрекоза и муравей
12. Свинья под дубом.
13. Лебедь, щука и рак.

Пушкин.

14. Сказка о рыбаке и рыбке.
15. Зимний вечер.
16. Зимняя дорога.

Тургенев.

17. Муму.

Чехов.

18. Ванька.

VI. Группа

1. Безименский.—Голоса.
2. Кирсанов.—Песня стройки.
3. Крылов.—Слон и Моська, «Крестьянин и работник».
4. » Гуси. «Кукушка и петух».
5. Д. Бедный.—Кларнет и рожок. Про землю про волю (отрывок)
6. » Раскусили мы царя.
7. Инбер.—Пять дней и пять ночей.
8. Андреев.—Петька на даче.
9. М. Горький.—На пароходе (В людях) «9 января» (отрывок)
10. Гаршин.—Сигнал. (сокращ.)
11. Толстой.—Кавказск. пленник (сокращ.).
12. М. Ульянова.—Ленин.
13. Тарасов. Евг.—Дерзости и слава.
14. Маяковский.—Сказка о дезертире, кем быть.
15. Колосев.—Отрывки из «Тринадцать», Жизнь начинается.
16. Кольцов.—Раздумье селянина.

VII. Группа

1. Пушкин.—Узник.
2. Туча (туча рассеянной бурей) послед. изд.
3. Из Евг. Онегина.—гл. IV
«Встает заря во мгле холодной» (до слов «Скользит и падает».)

4. Сказка о попе и работнике его Балде.
5. Лермонтов.—«Горные вершины спят во тьме ночной».
6. Кольцов.—«Песня пахаря».
7. Некрасов.—Плач детей. Генерал Топтигин.
8. Гончаров.—«Обломов» 1 ч. из гл. IX от слов «Илья Ильич проснулся в своей маленькой кровати».
9. Гоголь.—Мертвые души (Детство Чичикова. Класс).
10. Короленко.—Холопские дети и барские щенята.
11. Ленин.—«Речь на III съезде комсомола» (отрывки). Об учебе.
12. Аюрян.—Кузнецы (перевод Кириллова).
13. Маяковский.—Левый марш. Комсомольская.
14. Вштуни.—Отрывки из «Рам-Роя». (перевод. Светлова).
15. Колосов.—«Тринадцать» (отрывки)
16. Неверов.—Далекий путь.
17. Лебединский.—Петя Гордюшенко.
18. Исбах.—Баллада о Ленине и Личане.
19. Д. Бедный.—Май, Коммунары.
20. » Диво-дивное коллективное.
21. М. Горький.—Отрывки из «Мать».

Внеклассное чтение художественной литературы

V группа

1. Барто—Китайченок Ван-ли, изд. 2-е, М. Л. ГИЗ, 1928 г.
2. Гелина А. М.—Гассан арабский мальчик, 2-е изд. 1932 г.
3. Гребнев—Командир первой конной, М. Л. Гиз, 1930 г.
4. Денье—Дети-коммунары, М. ЦК, МОПР, 1931 г.
5. Замойский—Барская плетка, рассказ М. Л. ГИЗ, 1930 г.
6. Короленко—Купленный мальчик
7. Кравченко—Как Саша стал красноармейцем, рассказ М. Л. Гиз, 1926 г.
8. Крылов—Две собаки. 2-е изд.
9. Его же—Кукушка и петух, 2-ое изд.
10. Лондон.—Забастовка, М. Л. Гиз, 1928 г.
11. Никифоров—Юный машинист. 1924 г.
12. Тургенев—Муму, 3-е изд. Гиз, 1931 г.
13. Толстой Л. Н., Филиппок, М. Л. Гиз, 1929 г.
14. Ульянова—Детские годы Ильича, М. Л. Рабпрос, 1931 г.

VI группа

1. Брет-Гарт—Китайский мальчик, М. Л. Гиз, 1927 г.
2. Вайнсберг—Приключение Джека Лондона, Гиз, 1926 г.
3. Гаршин—Денщик и офицер, Гиз, 1926 г.
4. Сказка об Италии, 1931 г.
5. Гумелевский—Черный Джордж, рассказ, М. Л. Гиз, 1927 г.

6. *Дорохов П.*—Белые волки, повесть, изд. 2-е, 1930 г.
7. *Дорохов*—Сын большевика, 8-е изд. Гиз. 1930 г.
8. *Лачинов*—Приключение Гассана, 1931 г.
9. *Лебедев*—Вс. Пл. К северным народам (путешествие к лопарям). 1931 г.
10. *Лебеденко*—Индия, Индия, Индия, 1930 г.
11. *Леонов*—Столица народов, М. Л. 1931 г.
12. *Мартынов*—Коммуна. батрачат. 1931 г.
13. *Накоряков*—Петька-адмирал, 3-е изд.
14. *Неверов*—Мишка Додонов, 3-е изд. Гиз, 1930 г.
15. *Салтыков*—Миша и Ваня, 1931 г.
16. *Савельев*—Взрыв во дворце, Гиз. 1931 г.
17. *Серафимович*—Чудо. Рассказ. Гиз. 1930 г.
18. *Стивенсон*—Остров сокровищ, изд. ЗИФ, 1931 г.
19. *Фарафонович*—Крепостная бабушка, 4-е изд.
20. *Чачиков А.*—Дауда, Гихл. 1931 г.
21. *Д. Эрвили*—Приключение доисторического мальчика, Огиз. 1932 г.

VII группа

1. *Серафимович*,—Под землей. В камышах. Мечь.
2. *Д. Бедный*—Соха и пушка.
3. *М. Горький*—Забастовка в Парме. Детство (сокращ.)
4. *Шолохов*—Смертный враг
5. *Крылов*—Избранные басни Крылова (для детей).
6. *Пушкин*—Сказка о царе Салтане. Сказка о золотом петушке.
7. *Тургенев*—Бежин луг.
8. *Чехов*—Злоумышленник. Спать хочется. Детвора.

ПРОГРАММА

По русской литературе для VIII, IX и X групп 10-летк

Краткая объяснительная записка

1. Программа по литературе для VIII, IX и X групп является непосредственно продолжением курса предшествующих групп десятилетки.

2. При проработке литературного материала в старших группах должна быть положена в основу Ленинская схема о трех периодах в русском освободительном движении XIX-века, нашедших свое выражение в литературе.

Первый период с 1825 года до 1861 г.—либерально дворянский.

Второй период с 1861 г. до 1895 г.—вытеснение дворянской литературы буржуазной и демократической — мелкобуржуазной, и наконец,

Третий период с 1895 г.—зрождение и выделение пролетарской литературы (подробнее см. в ст. Ленина «Из истории рабочей печати» (и ст. Ленина «Памяти Герцена»).

Ученикам должно быть дано представление о том, что в 50—70 годах шла борьба между писателями—либералами (Тургенев, Гончаров), бросившимися за прусский путь развития капитализма, и между мелко-буржуазной, революционно настроенной демократией, выражающей интересы крестьянства (Чернышевский, Некрасов, Салтыков Щедрин), борющейся за более прогрессивный американский (фермерский) путь развития капитализма в России. (Дополнит. см. Ленин: «Развитие капитализма в России», «Аграрная программа социал-демократии»).

Литературный материал расположен в следующем порядке: для восьмой группы первоначальный материал берется из произведений современных писателей, как более близкий и знакомый учащимся. После современных писателей программа дает ряд произведений писателей прошлого (Пушкин, Гоголь, Некрасов и т. д.).

В десятой группе, на основе проработки пропедевтической программы восьмой группы, преподаватель приступает к более систематическому прохождению произведений ряда крупнейших писателей XIX века.

Программа девятой группы начинается с произведений литературы 20-ых годов XIX века, эпохи декабрьского восстания; затем ряд крупнейших литературных имен 60—80 г.: Тургенев, Салтыков и пр.

В десятой группе литературный материал начинается с эпохи промышленного капитализма произведениями Некрасова, Толстого, Горького, и т. д. и кончается произведениями современных писателей.

В девятой и десятой группах при разборе литературных произведений дается краткий биографический очерк писателей и характеристика общественно-литературной деятельности их с той точки зрения, что позиции писателей обусловлены местом и ролью их в общественной борьбе данного периода тех классов, идеологию которых они выражают.

Таким образом, не вводя систематического курса истории литературы, в программе соблюден принцип историзма.

Литературный материал для VIII-ой группы

1. *М. Горький*.—«Детство» (III гл.).
2. *Д. Фурманов*.—«Красный Десант».
3. *Д. Бедный*.—«Свеча». «Попы-трутны живут на плуты».
4. *Серафимович*.—«Стрелочник».
5. *А. Безыменский*.—«Етя Гордюшенко».
6. *М. Шолохов*.—«Червоточина».
7. *А. Жаров*.—«Песня о металле».
8. *Пушкин*.—«Дубровский» (отрывки: «Зимнее утро», «Деревня»).

9. Лермонтов.—«Сосна». «Тучки». «Парус».
10. Гоголь.—«Старосветские помещики» (сокращ.).
11. Тургенев.—«Бирюк». (Из записок охотника). «Льгов».
12. Некрасов.—«Забытая деревня», «Арина мать солдатская».
13. Салтыков-Щедрин.—«Мавруша-Новоторка» (гл. из «Пошехонской старины»).
14. Чехов.—«Хамелеон».

Русская литература для IX-ой группы

1. Пушкин. (1799—1837) Стихотворения: *Деревня. Послание в Сибирь. Кавказ. Капитанская дочка.* (сокращ.) Евгений Онегин. (в отрывках).

Краткие историко-биографические сведения.

Стихи Пушкина 20-х годов XIX столетия. Протест против самовласти, «барства дикого» и крепостного права. Критика светского общества, призыв к бегству в усадьбу. Уход в природу (деревня)

Отношение Пушкина к декабрьскому восстанию: надежды на революцию и одобрение пострадавших декабристов (Послание в Сибирь). Изображение природы в «Кавказе»: могущество, красота, стихийная сила природы.

Политические колебания Пушкина в отношении к самодержавию. Консервативные тенденции в его творчестве после 1825 г. Боязнь крестьянской революции (Капитанская дочка). Образы героев—дворян (Гринев, Мироновы) и образ Екатерины II, как выражение дворянских симпатий Пушкина. Отрицательное изображение крестьянской революции (пугачевщина). Двойственность поэта в изображении Пугачева. «Капитанская дочка» как попытка осознания исторического прошлого представителя либерального дворянства эпохи 30-х гг. Отражение в художественном произведении исторического прошлого и степень объективной верности этого отражения. Классово-историческая ограниченность Пушкина в художественном изображении прошлого.

Социальный смысл эволюции Пушкина. Пушкин, как идеолог передового, капитализирующегося дворянства 20—30-х годов, пережившего политические колебания под давлением николаевской реакции.

Роман «Евгений Онегин». Показ либеральным дворянством различных сторон жизни дворянства начала XIX века. Пушкин в оценке современной ему критики.

2. М. Ю. Лермонтов.—(1814—1841). Стихотворения: «На смерть Поэта». «Прощай, немытая Россия». «Мцыри». и Пов. «Княжна Мери» (значительн. сокращ.).

Краткие историко-биографические сведения.

Общественное значения стихотворения «На смерть поэта». Обличение правящих кругов с позиции передового дворянства, призыв к борьбе с палачами «свободы и гения».

Мотивы социального протеста, бунта и обреченности в стихотворениях Лермонтова «Прощай, немытая Россия», «Парус», «Сосна». Символичность обрзов «Паруса» и «Сосна».

Поэма «Мцыри». Сложность идейного содержания: стремление уйти в «чуждый мир тревог и битв», сознание неизбежности их гибели в неравной борьбе, тоска вынужденного одиночества.

Критический показ поэтом современного ему дворянства («Княжна Мери»).

Творчество Лермонтова, как художественное выражение отчаяния и протеста передового дворянства в условиях николаевской реакции.

3. Н. В. Гоголь.—(1809—1852).

«Ревизор», «Мертвые Души» (в отрывках: главы I, II, V, и VI).

Краткие историко-биографические сведения.

Изображение провинциального чиновнического и дворянского общества в комедии «Ревизор». Усиление в этом произведении отрицательного отношения к порокам и недостаткам этого общества. Юмористический тон комедии. Юмор Гоголя—выражение отрицательного отношения автора к уродливым сторонам общественной жизни. Непонимание автором обреченности всего общественного строя и наличия передовых сил в общественной жизни его эпохи. Типичность образов «Ревизора».

Критика писателем различных сторон помещичье-чиновничьей России и классовый смысл этой критики (защита самодержавно-крепостного строя как системы, требование улучшения отдельных участков ее).

Общественное значение творчества Гоголя.

4. И. С. Тургенев.—(1817—1883).

Из «Записок охотника»: «Хорь и Калиныч». «Бурмистр». «Отцы и дети» (отрывки).

Краткие историко-биографические сведения.

Образы помещиков-крепостников в рассказах Тургенева, как выражение отрицательного отношения художника к наиболее темным сторонам крепостнического строя: к произволу по отношению к крепостным (Пеночкин), к показному культурному лоску и холодной жесткости (Пеночкин). Образы крепостных крестьян в «Записках охотника».

Отсутствие образов крестьян, выступающих против крепостного строя, выражение антиреволюционных, либеральных идей художника.

Творческий путь Тургенева от «Записок охотника» до «Отцов и детей» в его обусловленности ходом общественного развития. Критика с либеральных позиций—дворян и разночинцев.

Творчество Тургенева как художественное выражение идеологии либерального дворянства, борющегося за прусский путь капиталистического развития.

5. М. Е. Салтыков-Щедрин.—(1826—1889).

«Пошехонская старина» (День помещичьей усадьбы). «Премудрый пискарь».

Краткие историко-биографические сведения о Салтыкове. Изображение писателем различных социальных групп до и пореформенной России (40—80-е гг.). Образ помещицы-крепостницы в «Пошехонской старине», выявление ее своеволия, самодурства, жестокости, методов хозяйствования.

Образ трусливой, обывательской интеллигенции в «Премудром пискаре». Символическое значение этого образа. Разоблачение Салтыковым индивидуалистической ограниченности (антиобщественности), мелочности интересов, тупости и бессмыслицы существования «пискарей».

Сатирические сказки Салтыкова. Бичующая ирония и сарказм его сказок. Политическая злободневность, как характерная черта его творчества.

Салтыков как идеолог революционной демократии 50-х—80-х гг., борющейся против самодержавно-крепостнического строя.

Значение Салтыкова в наше время. Ленин о творчестве Салтыкова (см. т. XII, ст. «Памяти Гейдена»).

Х группа

1. И. А. Некрасов.—(1821—1878).

«Размышления у парадного подъезда». «Железная дорога». «Кому на Руси жить хорошо». Помещик. „Совелий богатырь“.

Краткие историко-биографические сведения.

Жизнь крепостного и пореформенного крестьянства, как основная тема произведений Некрасова. Изображение эксплуататоров и эксплуатируемых. (Кому на Руси жить хорошо). Образ паразита-помещика. Образ крепостного крестьянина, восставшего против угнетателей (Савлий). Образ разночинца—революционного демократа (Гриша). Изображение рабочей массы под гнетом растущего капитализма (Железная дорога). Образ буржуазии (Железная дорога).

Резкое отличие творчества Некрасова, и по содержанию и по форме, от дворянской литературы: политическая заостренность и злободневность; близость некрасовских образов и художественных приемов с народными сказаниями, песнями, и т. д.

Революционное значение творчества Некрасова. Некрасов как идеолог революционной крестьянской демократии 60-х гг. Ленин о Некрасове (см. т. XII, ст. «Памяти гр. Гейдена»).

2. Л. Н. Толстой.—(1828—1910) «Хаджи Мурат». «После бала».

Краткие историко-биографические сведения о Толстом. «Хаджи Мурат» (1896—1904). Разоблачение Толстым в «Хаджи Мурате» господствующей клики дворян-аристократов во главе с Николаем I. Показ пустоты и лживости их жизни и интересов (картежная игра, стремление выслужиться, лицемерие, лесть, роскошь, военное често-

любие, покупаемое ценой крови сотен и тысяч людей и т. п.) Образ Николая I (глава XV), разоблачение его «жестокой, безумной и нечестной высочайшей воли».

Показ крепостного крестьянства и солдатчины в «Хаджи Мурате» (Авдеев, семья Авдеева, Вавила). Разоблачение «Поэзии Войны» в Хаджи Мурате: показ войны на Кавказе, как жестокого истребления беззащитных семей горцев и разграбления их хозяйств и жилья. Образ Хаджи Мурата. Показ в этом образе непобедимой (с точки зрения Толстого) силы природных и национальных привычек и привязанностей.

Мастерство Толстого. Огромное познавательное значение его произведений: типизм образов, тонкость психологического анализа меткость деталей быта и жизни.

Анализ рассказа «После бала» (1903 г.) Срывание масок эстетизма и благородства со светского общества в рассказе «После бала». Разоблачение насилия и жестокости правящего класса. Показ военной муштры в царской России. Классовая позиция Толстого в рассказе; двойственность и противоречивость этой позиции. Решительный протест против социальных отношений, построенных на насилии и искании выхода в личном самосовершенствовании (см. образ Ивана Васильевича в «После бала», особенно процесс его морального перелома). Смысл этой двойственной позиции. Толстой, как идеолог патриархального крестьянства, уже протестующего против господства крепостников и капиталистов, но не перешедшего еще на революционный путь протеста. Ленинские статьи о Толстом.

Примечание:—Преподаватель в лекции дает учащимся представление о первом периоде творчества Толстого (до 60-х годов), когда последний еще стоял на дворянских позициях.

3. М. Горький.—«Челкаш». «Песня о Соколе». «Песня о Буревестнике». «Мать» (отрывки).

Краткие историко-биографические сведения о Горьком. «Челкаш» (1894), как выражение в дооктябрьской пролетарской литературе протеста против капиталистических общественных отношений. Показ труда в условиях капиталистического общества (вступление к рассказу). Образ Гаврилы, его обобщающее значение, как носителя собственнической идеологии. Отрицательное отношение автора к Гавриле, выявление его жадности, готовности на унижение и преступление ради денег. Отрицание в образе Гаврилы собственнических устремлений. Челкаш как образ независимой, свободной, не желающей подчиняться существующему порядку личности, противостоящей собственнической идеологии. Смысл противопоставления образа Челкаша образу Гаврилы.

«Песня о Соколе» (1895); связь этого произведения с «Челкашем». Противопоставление трусливого и безидейного мещанства (образ ужа) героическому и самоотверженному стремлению к свободе (образ сокола).

«Песня о Буревестнике» (1901), как последующая ступень идейно-политического роста Горького и развития стиля пролетарской литературы накануне 1905 г. Буревестник, как предвещание революционного движения масс. Бодрость и призыв к борьбе в этой «Песне» в свете роста революционного движения пролетариата. Революционное значение «Буревестника». Характер поэтических средств песен «О соколе» и «Буревестнике». (Пафос, аллегоричность образов, ритмичность речи, эмоциональная приподнятость языка, прием контраста). Революционная романтика в творчестве Горького раннего периода.

Повесть «Мать» (1905), как образец пролетарского реализма. Показ в этом произведении идеологического роста пролетариата в процессе жестокой классовой борьбы. Правильное понимание перспектив исторического процесса в России. Сила обобщения в образах Ниловны, Павла и др.

Ленин о Горьком. Горький.—величайший пролетарский писатель. Развитие стиля пролетарской литературы в творчестве Горького. Значение Горького, как художника публициста и общественного деятеля после Октября.

Мировое значение Горького.

4. Д. Бедный.—«Главная улица».

Изображение основных этапов революционной борьбы пролетариата в России (1905—г.—октябрь 1917 г.), как тема «Главной улицы». Художественный показ звериной злобы к рабочим и трусости буржуазии. Призыв к продолжению борьбы пролетариата до окончательной победы над мировой буржуазией.

Общественно-политическая и художественная значимость творчества Д. Бедного. Актуальность и разносторонность его тематики, политическая заостренность, богатство и разнообразие жанров. Ясность и понятность языка.

5. В. Маяковский.—«Левый марш», «Прозаседавшиеся», «Левый марш», как образец агитационного стихотворения Маяковского периода военного коммунизма. Образы борющегося пролетариата и организованной мировой буржуазии, выступающей против пролетариата. Интернационализм охвата темы. Пафос и гиперболизм изобразительных средств в «Левом марше». Ораторская установка стиха и своеобразие его ритмического строя и рифмы.

Сатира Маяковского. Сатирическое изображение бюрократизма и мещанства начала нэпа в стихотворении «Прозаседавшиеся». Приемы сатирической рисовки образов у Маяковского (специфическое применение гиперболы в сатире, характер эпитетов, выявляющих отношение поэта к изображаемому).

Творческий путь Маяковского: от анархического протеста против буржуазного строя в начале творчества—к пролетарскому осознанию процессов классовой борьбы и социалистического строи-

тельства (творчество последних лет). Путь Маяковского, как пример перехода писателя-попутчика на позиции пролетарской идеологии.

7. Ф. Панферов.—Бруски (отрывки) часть I. Звено 7, гл. 7, звено 10, гл. 2, 3, 5, и 6. Часть II, звено 4, гл. 1; звено 5, гл. 5.

Социалистическое строительство в деревне в эпоху с 1920 г. по 1928 г. как тема «Брусков». Показ трудностей строительства. Кулачество, его методы борьбы против колхоза (вредительство, кулацкая агитация среди крестьянства, подкуп несознательных бедняков и середняков и т. п.). Образы кулаков, общее между ними и различное (их дифференциация: Плакущев, Чухляв и др.). Борьба за коммунистическое перевоспитание бедняков и середняков (образы Шленки, Чижика и др., их эволюция). Образы колхозников и крестьян-коммунистов, руководителей колхозного движения (Огнев, Ждаркин и др.). Образ коллективного труда и мелкособственнических привычек, мешающих делу организации коллективного труда (сцена постройки плотины). Проблема сдельщины в «Брусках» (рост колхоза благодаря ведению сдельщины; возможные искажения в применении сдельщины—образ Штыркина и др.).

Разрешение автором основных проблем, поставленных в романе с точки зрения коммунизма. Воспитательное значение «Брусков». Недостатки романа (отсутствие показа партии, комсомола, культпросветработы в деревне, схематичность образов бедняков и т. п.).

Особенности языка и изобразительных средств «Брусков» (язык крестьян, местный говор, эпитеты и сравнения, связанные с деревенской природой и бытом).

Значение «Брусков» в советской литературе.

Внеклассное чтение

8-ая группа

1. Серафимович.—Зарево. Под землей. В камышах.
2. М. Горький.—Забастовка в Парме. Детство.
3. Шолохов.—Смертный враг.
4. Колосов.—Тринадцать.
5. Крылов.—Избранные басни Крылова.
6. Пушкин.—Дубровский.
7. Гоголь.—Шинель.
8. Чехов.—Злоумышленник. Спать хочется. Детвора.

9-ая группа

1. Пушкин.—Станционный смотритель.
2. Лермонтов.—Бэла. Тамань.
3. Гоголь.—Ревизор. Мертвые души.
4. Тургенев.—Два помощника. Бирюк. Певцы. Пунин. и Бабурин.
5. Салтыков.—Щедрин.—Пошехонская старина.

10-ая группа

1. Толстой.—Поликушка. Казаки. Воскресенье (отр. «Суд»).
2. Кололенко.—Слепой музыкант.
3. Горький. Старуха Изергиль.
4. Фурманов.—Чапаев.
5. Маяковский.—Хорошо. Ленин.
6. Н. Ляшко.—Рассказ о кандалах.
7. Безыменский.—Комсомолия.

Программа составлена секцией языка и литературы Программно-методической станции Наркомпроса ССРА. В составлении участвовали: А. Гарибян, М. Мкрян, Л. Худоян, Гр. Мартиросян и З. Ясинская.

ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԼԵԶՈՒ

Յեզրոպական լեզուներից՝ տասնամյա դպրոցն ավարտողի գիտության ծավալը պետք է լինի հետևյալը:

ա) Գիտենալ շուրջ 2000 բառ, վորի մեծ մասը վերջին խմբում գործադրելու յե բանավոր խոսքի ժամանակ:

բ) Կարողանալ քերականորեն ճիշտ կառուցել խոսքը պարզ և ընդարձակ նախադասության սահմաններում. կարողանալ կառուցել և վերլուծել բարդ նախադասության տեսակները: Աշակերտը պետք է գիտենա բայերի խոնարհման և մյուս խոսքի մասերի թեքման բոլոր կանոնավոր ձևվերը:

գ) Կարողանալ ազատ, կանոնավոր արտասանությամբ կարգալ, պարզ անձանոթ բնագրերը բառարանի ոգնությամբ հասկանալ:

դ) Կարողանալ արտագրութուն կատարել և շատ պարզ շարադրություն գրել:

ե) Ոգտվել իր գիտցած բառերով և մասնակցել պարզ խոսակցության՝ գրական և բացասական լրիվ պատասխանների միջոցով, հարցական նախադասությունների գործածությամբ և միաժամանակ կարողանալ հասկանալ պարզ արտահայտված խոսքը:

ԱՌԱՋԻՆ ՏՍՐԻ (8-ՐԴ ԽՈՒՄԲ)

Առաջին տարվա ընթացքում աշակերտների մեջ պետք է զարգացնել կանոնավոր արտասանության ունակություն, դասարանական պայմանների սահմաններում անգլերեն լեզվով տարրական հաղորդակցություն ուսուցչի և ընկերների հետ, ընթերցանության ունակություններ և տարրական ուղղագրական ունակություններ:

Ներածական ժամերին (առանց դրքի) պետք է յուրացնել տալ 100-ի չափ բառեր, ընտելացնել կազմելու պարզ պատասխաններ տրված հարցերին: Սկզբնական շրջանում պետք է ընտրել այնպիսի բառեր, վորոնք արտասանությամբ և գրությամբ շատ տարբեր չեն, հետագայում տալով անգլերենին հատուկ և հայերենի համար դժվար արտասանվող հնչյուններով բառեր, պահպանելով դժվարության աստիճանականությունը: Սովորած բառերից պետք է կազմել պարզ տեքստեր (հարց ու պատասխաններ, փոքրիկ պատմվածքներ և այլն), գրել գրատախտակին և արտագրել տալ հատուկ տետրակներում:

Անգլերեն տառերն ուսուցանելիս պետք է նախ ծանոթացնել այն տառերի հետ, վորոնք հնչումով մոտ են հայերենին և ապա այնպիսիների հետ, վորոնց հնչումը հայերենին ոտար է (տի): Գրելու ուսուցումն առանձին դժվարություններ չի ներկայացնելու, բայց գրի և կարգալու ուսուց-

մանը զուգահեռ՝ պետք է սովորեցնել անգլերեն այբբենը և անգիր հիշել տալ տառերի անունները: Վերջինները մեծապես կարեւոր են, քանի վոր դրանց հետ կապված է անգլերենի ուղղագրութեան ուսուցումը: Ընթերցանութեան անցնելիս պետք է ընտրել այնպիսի տեքստեր, վորոնց մեջ չեղած բառերն աշակերտութեան ծանոթ են արդեն:

ԸՆԹԵՐԿԱՆՈՒՐՅՈՒՆ ԵՎ ՊԻՆ

Կարողանալ ճիշտ առողանութեամբ, պարզ և հասկանալով կարգալ դաստի ողջութեամբ մշակված լիռքրիկ հոգվածը. կարողանալ արտագրութուն կատարել դրատասխանից և այլա գրքի տպագրածից՝ կանոնավոր լատինական տառերով:

Բանավոր խոսք

Հասկանալ ուսուցչի խոսքը դասարանական կյանքի և աշխատանքի պայմաններում (բարեկէ, կատարել այս կամ այն խնդիրն ու հրամանը և այլն). կարողանալ պատասխանել այն հարցերին, վորոնց պատասխանը թեւադրվում է («are you a man? yes, I am a man»):

Բառապաշար

Բառապաշարը պետք է լինի ? — 800 բառերի սահմաններում. բառապաշարը պետք է կազմված լինի զլխավորապես առորյա կյանքն ու հարաբերութուններն արտահայտող բառերից (զլխավորապես զպրոցական), այլա ոժանդակ (ֆունկցիոնալ) բառերից (ոժանդակ բալ, հոգ, բացասում, նախադրութուններ, շաղկապ և մակբայներ): Բառապաշարը պետք է հարուստ լինի և ինտերնացիոնալ բառերով: Աշակերտական բառարան:

Քերականություն

1. Present Indicativ times:
2. «do» և «be» բայերը (վորպես ոժանդակ և վորպես անկախ):
3. «have» բայի (ինքնուրույն գործածութեամբ) խոնարհումը Present tense ժամանակով:
4. Infinitive:
5. Հարցական և բացասական նախադասութուններ «do» բայով և առանց դրան: Present continuous tense և նրա համեմատութունը Present indefinite-ի հետ: (Համեմատել հայերենի արեմտահայ գրական լեզվի հետ):
7. Վորոշյալ և անորոշ հոգ:
8. Շատ գործածական նախադասութուններ և շաղկապներ (համեմատել հայերենի հետ):
9. Անձնական զերանունները (I, you, he, it, she, we, they) նրանց հոլովումը՝ who, whose և whom հարցականների հետ կապված, անդրադարձ (զիմորոշ) զերանուններ (myself, yourself և այլն):
10. Գոյականների սեռական հոլովը s վերջավորութեամբ (Possessive case) և նրա համադրը «of» նախադրութեամբ:

11. Գոյականների հոգնակին (ուշագրութունը դարձնել, վոր խուլերից հետո հոգնակի s արտասանվում է s, թրթուռներից հետո z և «iz»): գոյականներ foot, tooth, woman, child բառերի յուրահատուկ հոգնակի ձևվերը:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ (Թ-ՐԴ ԽՈՒՄԲ)

ԸՆԹԵՐԿԱՆՈՒՐՅՈՒՆ ԵՎ ՊԻՆ

Աղատ և կանոնավոր ընթերցանութուն: Գրութեան և արտասանութեան անհմապատասխանութեան ուսուցնասիրութուն: Արտագրութուն ծանոթ տպագրից. հարցերի պատասխան տպագիր հոգվածի ոգտագործումով. քերականական վարժութուններ անգլերենով:

Բանավոր խոսք

Կարողանալ բանվոր պատասխաններ տալ ուսուցչի և ընկերների տրված հարցերին ընդարձակ նախադասութուններով, վորոնց կազմութունը չի թեւադրվում հարցի մեջ (when do you go to school? «I go to school at eight o'clock»): Կարողանալ մի քանի նախադասութուններով պատմել փոքրիկ հոգված: Աստիճանաբար կարողանալ հասկանալ ուսուցչի ընթերցած փոքրիկ հոգվածն՝ առանց գրքին նայելու:

Բառապաշար

Նախորդ տարվա բառապաշարի յուրացում. նոր բառեր 5 — 600 սահմաններում, վորոնցից մեծ մասը պատիվ կերպով է յուրացվում: Ֆունկցիոնալ բառերի լիակատար յուրացում: Շարունակվում է բառարան կազմելու աշխատանքը: Յուրացնել տալ աղբրենին հատուկ վոճական արտահայտութուններ (Have you got a pencil? և այլն):

Քերականություն

1. Բառերի զասավորութեան կարգը պարզ և ընդարձակ նախադասութունների մեջ:
2. Ամենաշատ գործածվող բայերի շարահյուսութունը. Futur tense:
3. «Have» բայը վորպես ոժանդակ բայ:
4. Գործածական բայերի Present Perfect tense և Past tense. դրան համեմատութունը (համեմատել նաև հայերենի հետ):
5. Ածականների համեմատութեան աստիճանները:
6. «Պակասավոր» բայեր (can, must, may):
7. Ուժեղ խոնարհման ամենագործածական բայեր:
8. «Անգեմ» բայեր (it rains... it snows... it seems):
9. Բալաճեական իմաստ ունեցող բառ (to give to, to wait for):
10. Some և any գործածութունը և դրանց ածանցումները:
11. Ստացական զերանուններ (mine, yours և այլն):

ԸՆԹԵՐԳԱՆՈՒՅՈՒՆ ԵՎ ՎԻՐ

Կարողանալ կանոնավոր և ազատ ընթերցել փոքրիկ անձանոթ հոգ-
վածներ, թերթի լուրեր, փոքրիկ թղթակցութուններ և շատ փոքրիկ պատմը-
վածքներ: Կարողանալ այդ կարգացածը բառարանի ոգնությամբ թարգմա-
նել հայերեն: Քերականական ունակություններն ամրացնելու նպատակով
ուսուցչի ոգնությամբ թարգմանել հայերենից անգլերեն շատ փոքրիկ հոգ-
վածներ, գրել ինքնուրույն և հեշտ շարադրություններ, նամակ, հեռագիր
և այլն:

Բանավոր խոսք

Կարողանալ ընդարձակ և բարդ նախադասություններով պատասխան-
ներ տալ. կարողանալ պատմել կարգացածի համառոտ բովանդակությունը.
հարցեր տալ կարգացածի շուրջը:

Բառապաշար

Նոր հաղորդած բառերի քանակը պետք է լինի 4 — 500. հոմանիշ բա-
ռերի գործածության ճշտումը (answer, reply, begin, commence և այլն):
Դիտում, խմբավորում և ամրացում է հիշողության մեջ անգլերենի բառա-
կազմության հիմնական տարրերը (ածականների ածանցներ՝ —ful, —less, —
able, —ive մակբայի—ly ածանցը, նախածանցները in —, un —, mis —, re —,
և այլն): Համեմատել հայերենի հետ: Բառարանն արագ ոգտագործելու ու-
նակություն:

Քերականություն

1. Past Continuous tense և Present Perfect tense. գրանց կազմելն ու գործածությունը:
2. Մակբայներ կազմելն ու նրանց տեղը նախադասության մեջ. դասա-
կան թվականներ:
3. Ածականների անկանոն համեմատության աստիճանները (good,
better, best, much, more, most. Bad—worse—worst և այլն):
4. Նախադրությունը վերջում գործածելու դեպքերը (where do you
come from? What are you speaking of?):
5. Ուզիդ խնդիր և հայցական հոլով:
6. Գոյականի փոխարեն «one» գործածությունը (This is an old book
and that is a new one):
7. Present past Participles կազմելը և գործածությունը. դերբայների
գործածվելը բայերի հետ և ինքնուրույնաբար:
8. Present և Past Passive tenses կազմությունն ու գործածությունը:
9. Բայի լերեք «հիմնական ձևերի» մասին գաղափար (take—took—
taken, work—worked—worked):

10. Բարդ նախադասություն, շաղկապների գործածություն, կրճատ
ստորադասական նախադասություն:

11. Past Perfect tense և նրա գործածությունը:

12. Հոդերի գործածության ըմբռնման խորացում:

13. Պարագայական բառերը բաց թողած նախադասության կառուց-
վածքը (That is the book, I've seen to day):

14. Վոդջ անցածի ամփոփում:

Ծրագիրը կազմել է ՀՍԽՀ Լուսժողկոմատի Ծրագրա-Մեթոդական
Կայանի Լեզվի և Գրականության սեկցիան:

ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆ ԼԵԶՈՒ

Յեվրոպական լեզուներից տասնամյա դպրոցն ավարտողի գիտության ծավալը պիտի լինի հետևյալը.

ա) Գիտենալ շուրջ 2000 բառ, վորի մեծ մասը վերջին խմբում գործադրվելու յե բանավոր խոսքի ժամանակ:

բ) Կարողանալ քերականորեն ճիշտ կառուցել խոսքը պարզ և ընդարձակ նախադասության սահմաններում. կարողանալ կառուցել և վերլուծել բարդ նախադասության տեսակները:

Աշակերտը պետք է գիտենա բայերի խոնարհման և մյուս խոսքի մասերի թեքման բոլոր կանոնավոր ձևերը:

գ) Կարողանալ ազատ, կանոնավոր արտասանությամբ կարգալ պարզ անձանոթ բնագրեր և բառարանի ոգնությամբ հասկանալ:

դ) Կարողանալ արտագրություն կատարել և պարզ շարագրություն գրել:

ե) Ոգտագործել իր գիտեցած բառերը և պարզ խոսակցության մասնակցել զրական և բացասական լրիվ պատասխանների միջոցով, հարցական նախադասությունների գործածությամբ և միաժամանակ կարողանալ հասկանալ պարզ արտահայտված խոսքը:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ (8-րդ և ՈՒՄԲ)

Առաջին տարվա ընթացքում աշակերտներին մեջ պետք է զարգացնել կանոնավոր արտասանության ունակություն, դասարանական պայմանների սահմաններում՝ գերմաներեն լեզվով տարրական հաղորդակցություն ուսուցչի և ընկերների հետ, ընթերցանության և տարրական ուղղագրական ունակություններ:

Ներածական ժամերին (առանց գրքի) պետք է յուրացնել տալ 100-չափ բառեր, ընտելացնել կազմելու պարզ պատասխաններ տրված հարցերին: Սկզբնական շրջանում պետք է ընտրել այնպիսի բառեր, վորոնք արտասանությամբ և գրությամբ շատ տարբեր չեն, հետագայում տարվ գերմաներենին հատուկ հնչյուններով և գրությամբ բառեր: Սովորած բառերից պետք է կազմել պարզ տեքստեր (հարց ու պատասխաններ, փոքրիկ պատմվածքներ և այլն), զրել գրատախտակին և արտագրել հատուկ տետրակում:

Գերմաներեն տառերը ուսուցանելիս նախ պետք է ծանոթացնել այն տառերի հետ՝ վորոնք հնչումով մոտ են հայերենին և ապա այնպիսիների հետ, վորոնց հնչումը զբական հայերենին ոտար է (ö, ü): Գրի և կարդալու ուսուցման զուգահեռաբար պետք է սովորեցնել գերմաներեն այբուբենը և անգիր հիշել տալ տառերի անունները: Ընթերցանության անցնելիս պետք

է ընտրել այնպիսի տեքստեր, վորոնց մեջ չեղած բառերն աշակերտության ծանոթ են արդեն:

Ընթերցանություն յեվ գիր

Կարողանալ ճիշտ առոգանությամբ պարզ և հասկանալով կարգալ դասատվի ոգնությամբ մշակված փոքրիկ հոդվածք. կարողանալ արտագրություն կատարել գրատախտակից և ապա գրքի տպագրից՝ կանոնավոր լատինական տառերով:

Բանավոր խոսք

Հասկանալ ուսուցչի խոսքը դասարանական կյանքի և աշխատանքի պայմաններում (բարենել, կատարել այս կամ այն խնդիրն ու հրամանը և այլն). կարողանալ պատասխանել այն հարցերին, վորոնց պատասխանը թելագրվում է (որ. Ist das Buch interessant? Ia, das Buch ist interessant):

Բառապատար

Բառապաշար պիտի լինի 7-800 բառերի սահմաններում. բառապաշարը պետք է կազմված լինի գլխավորապես առորչա կյանքն ու հարաբերություններն արտահայտող բառերից (գլխավորապես դպրոցական, ապա ոժանդակ (ֆունկցիոնել) բառերից (ոժանդակ բալ, հոդ, բացասում, նախադրություն, շղկապ, մակբայ): Բառապաշարը պետք է հարուստ լինի և ինտերնացիոնալ բառերով:

Աշակերտական բառարան:

Փեռականություն

1. Բայ. ա) բայի տեղը պնդող և հարցական նախադասության մեջ. բ) թույլ լծորդության բայերի ներկա ժամանակը. (հաճախակի գործածվող geben, nehmen և այլ բայերը տրվում են վորպես խոսակցական նյութ և վոչ վորպես քերականական տիպ): Բայի գործածությունը դեմքերով ուսուցվում է աստիճանաբար. գ) հրամայական նախադասություն (Befehlsatz). դ) haben և sein բայերի գործածությունը ներկա ժամանակով. (Որ. Ich habe ein Buch. Ich bin ein Schüler):

2. Գոյական անուն. ա) վորոշիչ և անորոշ հոդով (Artikel). բ) ծանոթություն հորվական ձևերի հետ. գ) հարցականի հետ գործածվող նախադրությունները (für, in, an, auf, vor). դ) տրական հորվով գործածվող նախադրությունները (aus, bei, mit, nach, von, zu) և) գոյականների հոգնակին. զ) mein, dein, sein, ihr, kein գերանունների գործածությունը գոյականի հետ:

3. Անձնական դերանունների տրական և հայցական հորվ, (ich, du, er, sie, es, wir, sie):

4. Յերկու հորվով գործածվող նախադրությունների կիրառության ունակություն (an, in, auf, unter, über, vor):

5. nicht-ով բացասական նախադասություններ: Kein ժխտականը գոյականներից առաջ:

Ընթերցանություն յեվ գրելու ունակություն

Ազատ և կանոնավոր ընթերցանություն: Գրություն և արտասանություն անհամապատասխան դեպքերի ուսումնասիրություն: Արտագրություն ծանոթ տպագրից. հարցերի պատասխան տպագիր հոդվածի ոգտադործումով. քերականական վարժություններ գերմաներենով:

Բանավոր

Կարողանալ բանավոր պատասխան տալ ուսուցչի և ընկերների տված հարցերին ընդարձակ նախադասություններով, վորոնց կազմությունը չի թելադրվում հարցի մեջ. որին. was liest du? Ich lese das deutsche Buch: Կարողանալ միքանի նախադասություններով պատմել փոքրիկ հոդվածներ. աստիճանաբար կարողանալ հասկանալ ուսուցչի ընթերցած փոքրիկ հոդվածն առանց գրքին նայելու:

Բառապաշար

Նախորդ տարվա բառապաշարի յուրացում. նոր բառեր 5-600-ի սահմաններում, վորոնցից մեծ մասը պասսիվ կերպով և յուրացվում: Փունկցիոնալ բառերի լիակատար յուրացում: Շարունակվում և բառարան կազմելու աշխատանքը: Յուրացնել տալ գերմաներենին հատուկ վոճական արտահայտություններ (Wie alt bist du?):

Քերականություն

1. Պաշտ նախադասություն. ա) անփոփոխ արմատական ձայնավորով բայը ներկա ժամանակում (Präsens), անցյալում (Präteritum). բ) փոփոխվող արմատական ձայնավորով բայը նույն ժամանակում. գ) անջատվող նախադասություններով բայեր (որին. aufstehen):

Ընդարձակ նախադասություն. ա) անորոշ գերբայի տեղը նախադասության մեջ. բայի ապանի ժամանակը. ոժոնդակ werden բայի և անորոշ դերբայի տեղը նախադասության մեջ:

3. man-ով անդեմ նախադասություններ: Անդեմ նախադասություններ es regnet, es schneit և այլն:

4. Գոյական անուն. իգական գոյականների հոլովում: Յերկու տիպի արական գոյական անունների հոլովում (Tisch և Knabe). չեղոք սեռի գոյականների հոլովում: Հատուկ անունների հոլովում: Wer դերանվան հոլովումը:

5 Ածականը վորպես ստորոգյալ (անփոփոխելի). «e» և «en» վերջավորություններով ածականը վորպես վորոշիչ: Դասական և քանակական թվական անունների կազմությունը և հոլովումը. համեմատության աստիճաններ:

6. Թե արական և թե հայցական հոլովով գործածվող նախադասություններ:

Ընթերցանություն յեվ գրելու ունակություն

Կարողանալ կանոնավոր և ազատ կարգալ փոքրիկ անձանոթ հոդվածներ, թերթի լուրեր, փոքրիկ թղթակցություններ և շատ փոքրիկ պատմվածքներ: Կարողանալ այդ կարդացածը բառարանի ոգնություններ թարգմանել հայերեն: Քերականական ունակություններն ամբողջությամբ նպատակով ուսուցչի ոգնություններ թարգմանել հայերենից գերմաներեն շատ փոքրիկ հոդվածներ, գրել ինքնուրույն և հեշտ շարադրություններ, նամակ և այլն:

Բանավոր խոսք

Նոր հաղորդած բառերի քանակը պետք է լինի 4-500. (միևնույն արմատից կազմված բառերը, որին. schlossen, schloss, Schlosser, verschlossen և այլն): Հոմանիշ բառերի ճշտումը (beginnen, anfangen, munterlustig, Haus-Gebäude):

Բառակազմություն. — Գոյականներին բնորոշ ածանցներ (er, in, heit, schaft), ածականներին բնորոշ ածանցներ (-ig, -lich, -bar, -sam), թվականներինը (-te, -ste, -e -tel), բայերինը և գոյականներինը (ir, miss, ün, ver, zer և այլն): Ածանցյալ բայեր (tränken, setzen legen...) Բարդ բառեր (Jugend-Verband, Sonnen-Schein):

Քերականություն

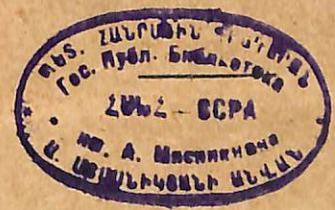
1. Բայ. ա) նախադասության մեջ müssen, sollen և այլ ոժանդակ բայերի դերը և տեղը. այդ բայերի խոնարհումը Präsens և Präteritum-դիտել zu մասնիկը Infinitiv-ից առաջ. բ) անդրադարձ բայեր. գ) դերբայական ձևեր (Partizip. I և II), նրանց գործածությունը վորպես ածական. դ) անցյալ ժամանակի բարդ ձևերը (Perfekt, Plusquamperfekt):

2. Գոյականներ. գոյականների սեռն ըստ հոգերի և ըստ նշանակության. հոգնակի թվի կազմության սխեման:

3. Ածականներ. Ածականների հոլովումը հոգերով և առանց հոգի (Artikel) diser, der, Jener, we'cher դերանունների հոլովումը:

4. Գլխավոր և ստորադասական նախադասություն. նախադասության անդամների կարգը, wenn, als, weil, dass շաղկապներից և der, welcher դերանուններից հետո:

Ծրագիրը կազմել է Հ. Ս. Ս. Հ. Լուստողկոմատի Ծրագրա-Մեթոդական կայանի Լեզվի և Գրականության սեկցիան:

«Ազգային գրադարան»

NL0229952

51. 443